

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra germanistiky

Diplomová práce

Germanismy jako komponenty frazeologismů v češtině

Germanisms as components of phrasemes in Czech language

Gabriela Dvořáková

2. ročník

Český jazyk a německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

Mgr. Jana Hofmannová, Ph.D.

2021

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 20.4.2021

Podpis studenta

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí práce paní Mgr. Janě Hofmannové, Ph.D. za odborné vedení práce a cenné rady a paní docentce PaedDr. Haně Andrášové, Ph.D. za cenné rady k didaktickým aktivitám. Dále bych chtěla poděkovat všem žákům, studentům a jejich učitelům za ochotu a vstřícnost při vyplňování dotazníkového šetření.

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o germanismech, které jsou součástí českých frazémů. Germanismy jsou slova přejatá z německého jazyka do naší mateřštiny. Teoretická část práce popisuje vědu frazeologii, její historii, principy a typy frazémů a zabývá se způsoby obohacování slovní zásoby. Cílem práce bylo zjistit, zda jsou frazémy s germanismy ještě dnes známé i pro žáky základních škol a pro studenty středních a vysokých škol. Výzkumné šetření probíhalo na různých typech škol v různých městech, která leží v rozdílných vzdálenostech od hranic s německy mluvícími obyvateli. Výsledky ukazují, že větší znalosti frazémů dosahují studenti středních a vysokých škol a že i vzdálenost navštěvované školy nebo vzdálenost bydliště od hranic hraje podstatnou roli ve slovní zásobě mladých jedinců. V závěru práce jsou nastíněny didaktické aktivity pro práci s frazémy v hodinách německého jazyka.

Abstract

This thesis deals with Germanisms, which are part of Czech idioms. Germanisms are words borrowed from the German language into our mother tongue. The theoretical part of the thesis describes the science of phraseology, its history, principles and types of idioms and it deals with the ways of vocabulary enrichment. The aim of this thesis was to find out whether idioms with Germanisms are still known for primary school pupils and for high school and university students today. The research was conducted at different types of schools in different towns, which are situated at varying distances from the borders with the German speaking countries. The results show that high school and university students achieve a greater knowledge of idioms, and that the distance of the school attended or the distance of residence from the border also plays a significant role in the vocabulary of young individuals. There are outlined didactic activities for working with idioms in German language lessons at the end of the thesis.

Abstrakt

Die Diplomarbeit befasst sich mit Germanismen, die als Komponenten in tschechischen Phraseologismen vorkommen. Germanismen sind Wörter, die aus der deutschen Sprache in unsere Muttersprache entlehnt wurden. Der theoretische Teil beschreibt die Wissenschaft der Phraseologie, ihre Geschichte, Prinzipien und Arten von Phraseologismen und diskutiert Möglichkeiten zur Bereicherung des Wortschatzes. Ziel dieser Arbeit war es herauszufinden, ob Phraseologismen mit einem Germanismus für Grundschüler sowie für Schüler aus den Mittelschulen und Studierende aus den Hochschulen noch heute bekannt sind. Die Forschung wurde an verschiedenen Schultypen in verschiedenen Städten durchgeführt, die in unterschiedlicher Entfernung von der Grenze zur deutschsprachigen Bevölkerung liegen. Die Ergebnisse zeigen, dass Studenten aus den Mittelschulen und aus den Hochschulen ein besseres Wissen über Phraseologismen erlangen und dass die Entfernung der besuchten Schule oder die Entfernung des Wohnortes von der Grenze auch eine wichtige Rolle im Wortschatz junger Menschen spielt. Am Ende der Arbeit werden didaktische Aktivitäten zur Arbeit mit Phraseologismen im Deutschunterricht (Deutsch als Fremdsprache) beschrieben.

Obsah

strana

Úvod	8
1 Frazeologie a idiomatika	9
1.1 Historie frazeologie	9
1.2 Vznik frazeologických celků	10
1.3 Definice frazému	10
1.4 Znaky frazémů	11
1.5 Funkce frazémů	14
1.5.1 Funkce strukturní	14
1.5.2 Funkce nominativní	15
1.6 Principy frazeologie a idiomatiky	15
1.6.1 Otevřenost a zavřenost	15
1.6.2 Kolokabilita	15
1.7 Klasifikace frazémů a idiomů	16
1.8 Třídy frazeologie a idiomatiky	16
1.9 Typy frazémů	17
2 Rozšiřování slovní zásoby – přejímání z cizích jazyků	19
2.1 Germanismy ve frazémech	19
2.2 Postupné přejímání slov z cizích jazyků	19
2.3 Germanismus	20
2.4 Pravopis přejatých slov	21
2.5 Pravopisné nebo výslovnostní změny u přejatých slov z německého jazyka	21
2.5.1 Délka samohlásky zachována, změna v označení délky samohlásky (<i>hoch – hóch</i>)	21
2.5.2 Výslovnost slov zachována, změna zdvojených souhlásek na souhlásky (<i>tt-t</i>)	22
2.5.3 Změna souhlásky <i>z</i> a <i>tz</i> na souhlásku <i>c</i>	22
2.5.4 Změna dvojhásky <i>ei</i> na <i>aj</i>	23
2.6 Rozbor vybraných frazémů	23
3 Slovní zásoba	31
3.1 Nářeční oblasti	31
3.2 Mluva mládeže	32
3.2.1 Porozumění frazémů u mládeže	33
4 Výuka frazémů v mateřském jazyce	34
5 Výuka frazémů v cizím jazyce	35
6 Praktická část	36
6.1 Cíle a metodologie	36

6.2 Metodika práce.....	36
6.3 Výběr frazémů	37
6.4 Metoda sběru dat	37
6.5 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	38
7 Data z dotazníků od žáků základních škol.....	40
7.1 Žáci ze ZŠ Nová Bystřice.....	40
7.2 Žáci ze ZŠ Máj I v Českých Budějovicích.....	41
7.3 Žáci ze ZŠ Lyčkovo náměstí v Praze	42
7.4 Porovnání frazémů mezi ZŠ z N. Bystřice, Č. Budějovic a Prahy.....	43
7.5 Grafické znázornění frazému <i>dělat randál</i>	44
7.6 Grafické znázornění frazému <i>mít recht</i>	46
8 Data z dotazníku od studentů středních škol	48
8.1 Studenti z Gymnázia Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci.....	48
8.2 Studenti z Gymnázia Česká v Českých Budějovicích.....	49
8.3 Studenti ze Střední odborné školy pedagogické v Praze	50
8.4 Porovnání frazémů mezi SŠ z J. Hradce, Č. Budějovic a Prahy.....	51
8.5 Grafické znázornění frazému <i>mít někoho v merku</i>	52
9 Data z dotazníku od studentů vysokých škol.....	53
9.1 Studenti z Jihočeské univerzity.....	53
9.2 Studenti z Vyšší odborné školy pedagogické a sociální v Praze.....	54
9.3 Porovnání výsledků studentů VŠ z Českých Budějovic a Prahy	55
9.4 Grafické znázornění frazému <i>být samý špás</i>	56
10 Porovnání frazémů s germanismy mezi žáky a studenty.....	57
10.1 ZŠ Nová Bystřice a Gymnázium V. N. v Jindřichově Hradci	57
10.2 ZŠ Máj I, Gymnázium Česká a Jihočeská univerzita	58
10.3 ZŠ Lyčkovo nám., Střední ped. š. a Vyšší odborná škola ped. a soc. Praha	59
11 Závěrečné porovnání znalostí frazémů s germanismy	61
12 Didaktické aktivity pro práci s frazémy do hodin něm. jazyka	63
12.1 Didaktická aktivita č. 1	64
12.2 Didaktická aktivita č. 2	68
12.3 Didaktická aktivita č. 3	70
12.4 Didaktická aktivita č. 4.....	72
Závěr	76
Résumé.....	78
Seznam literatury	81

Úvod

Diplomová práce pojednává o frazeologii obecně, o frazeologických jednotkách slovesných obsahující jeden komponent přejatý z německého jazyka a o změnách při přejímání slov z cizího jazyka. Jejím cílem je zmapovat výskyt frazémů s germanismy v našem současném jazyce a dále zjistit u žáků základních škol a studentů středních a vysokých škol, zda frazémy aktivně používají. Německý jazyk se v historii vyskytoval na našem území spolu s českým jazykem a významně ho ovlivnil. Mladá generace preferuje v současné době spíše přejímání slov z anglického jazyka, proto předmětem výzkumu v praktické části bylo to, zda frazémům s germanismy současná mladá generace ještě rozumí.

Teoretická část se zabývá frazeologií a idiomatikou jako samostatnou vědou, popisuje frazeologické celky, specifické znaky a funkce frazeologických celků. Další kapitoly pojednávají o rozšiřování slovní zásoby pomocí přejímání slov z cizích jazyků v současnosti a v minulosti a o slovní zásobě mládeže. Velkou kapitolu práce tvoří samotné vybrané frazémy s germanismy, jejich analýza a zkoumání změn při procesu počesťování.

V praktické části jsou analyzovány výsledky dotazníkového šetření na různých typech škol a v různých městech naší republiky. Bylo sledováno, jak žáci daným frazémům s germanismy rozumí, zda tyto výrazy patří do jejich aktivní či pasivní slovní zásoby nebo zda výrazy vůbec neznají. Výsledky výzkumu jsou shromážděny a porovnávány v tabulkách a grafech. Tento výzkum má zodpovědět dvě zásadní otázky: Je znalost frazému s germanismem podmíněna místem bydliště a vzdáleností navštěvované školy od německy mluvících zemí? Do jaké míry žáci a studenti znají vybrané frazémy s germanismy?

Do závěru praktické části je zařazen i didaktický materiál pro práci s frazémy v hodinách českého a německého jazyka na druhém stupni základních škol.

1 Frazeologie a idiomatika

Frazeologie a idiomatika patří k mladým lingvistickým disciplínám. Její jednotky se nachází ve všech jazykových, ale i neязыkových disciplínách. Tradičně je frazeologie spojována s kulturní antropologií, etnologií a se studiem přísloví. Frazeologie a idiomatika se věnuje popisu frazeologismů a idiomů. František Ladislav Čelakovský v roce 1852 tuto disciplínu nazval mudroslovím. Každá národní frazeologie a idiomatika vykazuje určité specifické rysy. V české frazeologii například chybí frazémy s námořnickou tematikou, které jsou oproti Čechům velmi používané v anglické frazeologii (Čermák, 2008, str. 24-25).

Frazémy jsou shromažďovány a zapisovány do frazeologických slovníků. Teorii a praxí frazeologických slovníků se zabývá věda frazeografie. Tato aplikovaná disciplína se snaží zachytit úzus, kontext a hlavní typy frazémů a idiomů. Hlavní dílo české frazeografie tvoří *Slovník české frazeologie a idiomatiky*, který patří mezi nejrozsáhlejší a nejpropracovanější publikace v oboru a ve které jsou zkompletovány všechny informace (URL 1¹).

1.1 Historie frazeologie

Vědci se velmi liší v názorech, pokud chtějí některé jazykové jevy popsat jako frazeologické. Prvním, kdo položil základy jazykové subdisciplíny, tedy frazeologie, byl Charles Bally. Ruská (tehdejší sovětská) lingvistika poté ve 40. letech 20. století přijala Ballyho návrhy a frazeologie se stala nedílnou součástí lingvistiky a velmi zkoumaným odvětvím. Diskuze o úkolech a limitech frazeologie dodnes trvá. Ve Spojených státech amerických, ale i v Evropě, se projevil zájem o frazeologické problémy, zejména v souvislosti s teoretickými diskusemi o generativní gramatice (Burger, 1998, str. 9).

Frazeologie patří k velice mladým disciplínám. Jako samostatný obor vznikla až v 2. polovině 20. století, kdy ji švýcarský vědec Ferdinand de Saussure povznesl a uznal za samostatnou. Nelze ale jednoduše říci, že by frazeologie vznikla až ve 20. století, její počátky a tendence sahají do historie, do doby antiky, kdy se učenci vzdělávali četbou a rozebírali jednotlivé texty. V Evropě se objevila již v 18. století, v Čechách později a vědci, kteří ji u nás proslavili, jsou Václav Flajšhans a Jaroslav Zaorálek (URL 2).

---

¹ Internetové odkazy jsou v textu uváděny pod zkratkou URL a příslušné číslo. Na konci práce jsou odcitovány v plném znění pod elektronickými zdroji.

Dále se studiu frazeologie věnoval František Čermák, který vydal cyklus *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. Tento slovník je k dispozici ve čtyřech svazcích – *Slovník české frazeologie a idiomatiky – přirovnání*, *SČFI – výrazy slovesné*, *SČFI – výrazy neslovesné*, *SČFI – výrazy větné*.

1.2 Vznik frazeologických celků

Frazeologie a idiomatika je jednou z jazykových disciplín českého jazyka. Jejich jednotky, tedy frazémy a idiomy, tvoří kombinací slov idiomatický či frazeologický celek. Tento celek se většinou vymyká gramatickým a sémantickým pravidlům a patří do širšího lexikonu, kde se tyto celky nachází v různých ustálených kombinacích. Na vzniku těchto celků se podílely téměř všechny ostatní složky jazykového systému. Jako první musí výraz vzniknout, tuto úlohu převzala morfologie a pomocí kombinatoriky vytvořila idiomatický či frazeologický celek. Některé výrazy byly vypůjčeny z onomastiky např. *Achillova pata* a *Hradec Králové*. Frazeologie vnímá syntax až sekundárně, často se vymyká pravidlům, nerespektuje valenci sloves a kombinuje různé slovní druhy. U některých frazémů, zvláště větných, hraje velkou roli i intonace, která spadá pod jazykovou disciplínu fonologii. Frazémy určují i styl daného psaného textu, ve kterém je použit, zde se jedná o stylistiku a v mluvených projevech o rétoriku. Při rozboru frazémů, které obsahují slova česká a původně německá, vstupují do popředí i jazykové aspekty dialektologické a etymologické (Čermák, 2007, str. 13-14).

1.3 Definice frazému

Jednotkou frazeologie je právě frazém. *Slovník českých synonym a antonym* (2007, str. 88) k pojmu *frazém* vymezuje tato synonyma: *frazeologismus a idiom*. Pojem *frazém* lze zaznamenat jako synonymum i u výrazu *fráze*. Pojem *fráze* je synonymně spojen s pojmy *úsvloví*, *rčení*, *obrat* a odborně právě s *frazeologismem*, *frazémem a idiomem*.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost uvádí u pojmu frazeologie, že se jedná „o soubor frazémů a idiomů a o nauce o nich. Frazeologickou jednotku pojmenovává frazém. A frazém dále popisuje jako „ustálené spojení slov, (slovní) obrat, rčení a úsvloví“ (Mejstřík, 2003, str. 85). Dále pojem frazém definuje Josefa Václav Bečka (1982, str. 321) jako „ustálená pojmenování složená ze dvou i více slov, jež bereme jako pojmenovávací jednotky.“

Německý autor H. Burger (1998, str. 11) definuje frazém následovně: „Erstens bestehen sie aus mehr als einem Wort, zweitens sind die Wörter nicht für dieses eine Mal zusammengestellt, sondern es handelt sich um Kombinationen von Wörtern, die uns als Deutschsprechenden genau in dieser Kombination (eventuell mit Varianten) bekannt sind [...]“. P. Mitter (URL 3) ve svých skriptech definuje frazémy jako „ustálená víceslovná pojmenování zpravidla s přeneseným významem, jejichž význam nelze odvodit z významů jednotlivých složek; mohou mít formu větnou i nevětnou.“

Diplomová práce vychází zejména z definice frazému podle Čermáka (2007, str. 31), který definuje frazém a idiom jako „jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení [...], popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném [...]“.

Frazém a idiom obsahuje tyto složky: jednotlivá slova a s nimi spojená ustálenost, kombinace a funkce. Na frazém a idiom je nahlíženo z hlediska formálního, významového a funkčního. Frazém a idiom bývá často nespécificky označován také jako rčení, pořekadlo a pranostika. Rozdíl mezi frazémem a idiomem vidíme při nahlížení na oba pojmy z formálního a významového hlediska. Pokud se rozlišují formální rysy, jedná se o frazém, pokud se rozlišují významové rysy, jedná se o idiom (Čermák, 2007, str. 33).

1.4 Znaky frazémů

Všechny frazémy mají tyto společné znaky. Skládají se nejméně ze dvou komponentů. Tato vlastnost se označuje pojmem polylexikalita. A pak musí splňovat druhou podmínku, že slovo ve frazému má jiné vlastnosti a jiné významy, než je jeho původní základní význam (Burger, 1998, str. 14). Těmto variacím a kombinacím slov ve frazému rodilý mluvčí rozumí, ale pro cizince jsou tyto frazémy nepochopitelné.

Jaká kritéria musí frazémy splňovat? Podle W. Fleischera (1997, str. 30-37) podstatným důležitým kritériem je právě polylexikalita neboli vícevrstvá struktura komponentů frazému, které dohromady tvoří pevnou jednotku. Ke druhému základnímu kritériu řadí pevnost frazému, což znamená, že dané pořadí komponentů ve frazému nelze individuálně zaměňovat či není možné některý komponent vynechat. Další kritérium W. Fleischer sledává v reprodukovatelnosti frazému. To znamená, že frazémy v komunikaci nepodléhají určitým pravidlům jako např. věty. Uživatelé jazyka zařazují do své slovní zásoby frazémy, které slyšeli nebo si je přečetli, sami uživatelé žádné nové frazémy nevytváří. Frazém by mohl označovat

jeden nebo více významů a jeho přesné významy lze vyhledat právě ve slovnících frazémů. Tento proces a další kritérium se nazývá lexikalizace, kdy jsou frazémy zpracovány a utříděny podle určitých pravidel do slovníku. Pod posledním kritériem se nachází taková vlastnost frazému, která zejména studentům cizích jazyků působí největší potíže v porozumění při komunikaci a toto kritérium se nazývá idiomaticita, tedy rozpor mezi významem jednotlivých komponentů a významem frazeologického celku.

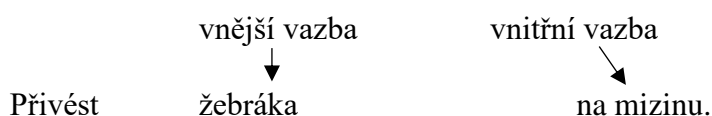
Frazémy se samozřejmě také v mnohém liší např. v délce. Jeden frazém může obsahovat pouze dva komponenty nebo naopak jedno dlouhé souvětí, proto se frazémy dělí na větné a nevětné. Do nevětných řadíme frazémy slovesné, neslovesné a ustálená spojení. Pořekadla, pranostiky, přísloví a rčení řadíme do skupiny frazémů větných. Frazémy mají i jinou syntaktickou funkci a vnitřní strukturu. Záleží na frazému, kolik obsahuje slov a jestli je tvořen celou větou (*Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen.*), nominální frází (*das Rote Kreuz*), adverbiem (*hin und her*) nebo předmětem ve čtvrtém pádě (*guten Appetit*). Dále se mohou ve frazémech vyskytovat slova, která se mimo oblast frazeologie nevyskytují, jako samostatná slova (*gang und gäbe* nebo české samostatné *hin* ve frazému *být hin*) nemají žádný význam. Význam dostávají pouze, pokud jsou součástí jednotlivých frází. Souborně je označuje pojem unikátní komponenty neboli frazeologicky vázaná slova. Nejčastěji slova ve frazému označují osoby, věci, stav a děje věci (Burger, 1998, str. 12-13).

Jednotlivé komponenty ve frazému mají svůj slovní význam a přenesený význam. Po spojení do jednoho frazému získávají tato slova naprosto odlišný význam a tento význam se označuje jako frazeologický význam. Záleží na daném kontextu, na postavení slov ve větě a také na správném a vhodném použití frazému (Burger, 1998, str. 12-13).

Čím pevnější a užívanější výraz je, tím větší pevnost a provázanost dané spojení slov má. Burger (1998, str. 16-20) připomíná, že někdy celé slovní spojení je tak pevně spojeno, že společností je vnímáno jako jedno slovo. To znamená, pokud někdo daný frazém čte, rozumí mu jako celku a nerozlišuje jednotlivé komponenty daného frazému. Frazémy jako takové působí na celou společnost, některé se dostanou pouze mezi určitou skupinu lidí. Je těžké najít frazém, který by byl obecně známý a používaný. Pevnost frazému se projevuje i v jeho struktuře. Proti pojmu frazeologické spojení stojí termín volné slovní spojení. Volné zde znamená, že dané slovo nepodléhá žádnému jinému omezení a nevybočuje ze syntaktických a sémantických pravidel. Naproti tomu frazeologické kombinace slov mají často

nepravidelnosti a omezení, které jdou nad rámec běžných pravidelností. Tento komplex anomálií a strukturální aspekt stability je příznakem idiomatičnosti frazému.

U některých skupin frazeologismů pozorujeme morfologické a syntaktické nepravidelnosti. Jejich velká část je ovlivněna staršími jazykovými pravidly, které se vyskytují pouze ve frazémeh, ale v současném jazyce už se nepoužívají. Častým příkladem takové nepravidelnosti je nesprávná valence u sloves. Valence u frazému se rozděluje na valenci vnitřní a vnější. Do valence vnější (externí) řadíme spojení mezi slovesem a předmětem, nejčastěji ve čtvrtém pádě. Do valence vnitřní (interní) náleží příslovečná určení s předložkou (Burger, 1998, str. 21). Zde je uvedena názorná ukázka na vybraném frazému.

Vazba vnější naznačuje, že předmět se může libovolně měnit ve vztahu k dané promluvě. U vybraného frazému namísto žebráka by mohlo být použito slovo *někoho, mě, tě, nás* apod.

Frazémy se podle Čermáka (2007, str. 60) dělí podle počtu komponentů, které do nich vstupují:

1. frazémy lexikální: funkčně jsou jednoslovným lexémem, ale složeným ze dvou slov – *budižkničemu, tlučhuba*. Podle definice frazému od Čermáka a ostatních autorů by jednoslovný frazém existovat nemohl, ale tato složenina tvoří výjimku a nad těmito frazémy se vedou velké spory, zda je zařadit mezi frazémy nebo ne.
2. frazémy kolokační – jejich komponenty jsou slova, která ještě sama o sobě netvoří promluvu
3. frazémy propoziční – jsou formálně již hotovou promluvou – *To je slovo do pranice*. Struktura frazému je vždy tvořena kombinací komponentů, které mohou být spojeny relátorem, tedy předložkou či spojkou.

Také se rozlišují frazémy podle komunikační situace, do které vstupují alespoň dva subjekty, v tomto případě rozlišené písmeny A a B. Čermák (2007, str. 59) frazémy dělí do několika skupin:

„1. korelové pozdravy – A: *Na shledanou!* – B: *Na shledanou!*; A: (v reakci na kýchnutí): *Pozdrav pámbu!* – B: *Dejž to pámbu!*

2. zdvořilostní fráze – A: *Děkuji.* – B: *Není zač./Rádo se stalo.* aj.; A: *Dobré chutnání!* – B: *Nápodobně.;*
A: *Promiňte.* – B: *Nic se nestalo.*

3. kontaktní formule – A: *Jak se vede?* – B: *Děkuji, ujde to.* aj.; A: *To je pan XY.* – B: *Těší mě.*

4. žertovné (a jiné) reakce a repliky – A: *Já mám hlad.* – B: *Tak ho hlad' (a říkej mu malej).“*

1.5 Funkce frazémů

Vysvětlení pojmu funkce je v evropské oblasti pojímáno v evropské oblasti ze dvou pohledů dvou strukturalistických škol, z pražské a kodaňské. Kodaňská škola zdůrazňuje spíše matematické pojetí a zkoumá závislost mezi dvěma jednotkami, naopak pražská škola se soustředí na konkrétní jednotku a na její vlastnost tvořit kombinaci s dalšími jednotkami. R. Jakobson v roce 1960 definoval šest funkcí jednotek v komunikaci: - expresivní, konativní, fatickou, referenční, poetickou a metajazykovou. Obecně se funkce frazému dle pražské školy dělí na strukturní a nominativní (Čermák, 2007, str. 212).

1.5.1 Funkce strukturní

Funkce strukturní se uplatňuje u frazému a idiomu, pokud frazém tvoří součást vyššího celku. Pro frazémy kolokační (nevětné) tato funkce platí v rámci věty a pro frazémy propoziční platí tato funkce v rámci promluvy. Podle své syntaktické funkce se dále frazémy kolokační dělí na dva subtypy – adkolokační a adpropoziční. Frazémy propoziční svou strukturní funkci vykazují v určitém slovesném způsobu (Čermák, 2012, str. 214).

Čermák (2012, str. 214) dělí frazémy kolokační takto:

„adlokační:

- verbální (*chytat lelky, hodit si šlofika*)
- nominální (*zlatý důl*)
- modifikační (*neslaný nemastný, široko daleko*)
- relační (*na úkor něčeho*)
- substituční (*co...za?*)
- adpropoziční
- modifikační (*pro jednou*)
- relační (*že by, co – to*)

a frazémy propoziční v kladné i negativní podobě lze dělit na

- indikativní (*To je stará písničkářka.*)

- imperativně-vokativní (*Ruku na srdce!*)
- interogativní (*A já jsem vosk?*).“

1.5.2 Funkce nominativní

Tato funkce označuje vztah a stabilitu komponentu k vnějšímu denotátu. Dělí se na funkci dezignativní, tedy na vztah určitého pojmu k denotátu a na funkci pragmatickou, kdy spíše záleží na vztahu uživatele k určitému frazému, ke stanovenému cíli a k partnerovi, se kterým je vedena promluva (Čermák, 2007, str. 215).

1.6 Principy frazeologie a idiomatiky

1.6.1 Otevřenost a zavřenost

Frazémy a idiomy vykazují určité rysy. Členy jednotlivých frazémů mohou být mezi sebou ve vzájemné paradigmatické rovnosti, která může být buď otevřená nebo zavřená. Do otevřeného paradigmatu mohou vstupovat další členy, dochází tak k obohacování frazému. Vedle otevřeného existuje i zavřené paradigma, které je většinou úzké, až jednočlenné a do tohoto paradigmatu nevstupují žádné další členy (Čermák, 2008, str. 26-27).

1.6.2 Kolokabilita

Kolokabilitou se vyznačuje každý jazykový prvek, který má schopnost formálně a významově propojovat a kombinovat tyto prvky mezi sebou. Pro každé dva libovolné lexémy existuje jedinečná a nezaměnitelná kolokabilita. Konkrétní realizací kolokability vzniká individuální kolokace. Tuto vlastnost ukazuje nejlépe např. sloveso *psát*. Toto sloveso má schopnost vytvářet kolokační paradigma s konkrétními substantivy v akuzativu např. *knihu, dopis, úkol... Psát knihu* tedy vyjadřuje jednu konkrétní možnou kombinaci prvků. Prvky, které se mohou takto kombinovat, musí mezi sebou vykazovat určitou sémantickou propojenost, prvky, které tuto vlastnost nemají, se řadí do skupiny inkompatibilních (Čermák, 2008, str. 29).

Inkompatibilita vyjadřuje významově neslučitelný syntagmatický vztah mezi dvěma lexémy. Tyto lexémy se vzájemně vylučují. Po jejich spojení vznikne významově nesmyslné paradigma např. *cítit vodorovně, číst tužku* apod. Výjimku tvoří ale frazémy a idiomy, u kterých je inkompatibilita možná. Tuto vlastnost nacházíme u frazémů *otevřená hlava, ztratit hlavu, bude tě to stát krk* (Čermák, 2008, str. 29).

Pokud se lexém vyznačuje omezenou možností kombinace s několika málo ostatními lexémy, jedná se o tzv. monokolokabilitu, tedy o slova, která jsou unikátní, která sama o sobě nemohou být v komunikaci použita, ale často tvoří významný frazeologický celek. Tyto prvky *pré, duhu, namále, jakžtakž, hin* nemají svůj vlastní význam, u některých nelze určit slovní druh a nelze určit lexikální původ (Čermák, 2008, str. 29-30).

1.7 Klasifikace frazémů a idiomů

Frazémy se mohou klasifikovat dle různých hledisek. V této kapitole bude objasněna klasifikace formálně-strukturní, která se dívá na komponenty frazému jako na vícemístné variace jednotlivých slovních druhů. K plnovýznamovým slovním druhům patří substantiva, adjektiva, verba a adverbia, která dokáží mezi sebou vytvořit celkem šestnáct různých variací frazémů. Nejčastější složení frazémů zaujímají kombinace: substantivum a verbum (V-S) – *tlouct špačky, chytat lelky*, adjektivum a substantivum (A-S) – *zlatý důl, černá hodinka* a substantivum a substantivum (S-S) – *jablko sváru, rok hojnosti, palma vítězství* (Čermák, 2007, str. 45).

1.8 Třídy frazeologie a idiomatiky

Frazémy a idiomy se v minulých staletích vyvíjely z pořekadel, rčení, přísloví a přirovnání, která zachycují bohatství jazyka už z dob slavných předchůdců. Dodnes toto rozdělení tvoří třídy frazeologie a idiomatiky. Pořekadlům se věnoval zejména František Ladislav Čelakovský ve své knize *Česká pořekadla*, v knize *Mudrosloví* se věnuje přísloví a Jan Zaorálek se věnoval v minulém století rčení a přirovnání v knize *Lidová rčení* (Čermák, 2007, str. 384).

Kromě F. Čermáka rozděluje i Josef Václav Bečka (1982, str. 321-418) druhy frazému na zesilující frazeologické obraty, slovesné frazeologické obraty, na rčení, nefrazeologická ustálená spojení, sousloví a výrazy citátově cizojazyčné. Právě rčení definuje ve své knize J. V. Bečka (1982, str. 402) jako „frazeologický obrat, který jako celek označuje nepřímým pojmenováním skutečnost. Typická jsou slovesná rčení. Rčení dále dělí na běžná, lidová a knižní.“ Naopak F. Zaorálek (2000, str. 7) ve své knize definuje rčení jako „všechna obrazná spojení slov, schopná časování (i když mnohdy jenom v některých mluvnických časech a osobách).“

Vedle rčení a frazeologických obrátů vysvětluje J. V. Bečka (1982, str. 449) pojem nefrazeologické ustálené spojení takto: „Především to jsou dvojslovné a víceslovné termíny. Jsou to spojení terminologického substantiva s diferenciacním přídavným jménem. Tímto spojením se z termínu nadřaděného stává termín podřaděný.“ a pojem sousloví „jsou ustálená spojení slov tvořící pevný významový celek. Nejtypičtější jsou sousloví adverbialní s charakteristickou dvoudílnou stavbou.“

1.9 Typy frazémů

Pro lepší přehlednost a názornost jsou v následujícím odstavci vypsány ze *Slovníku české frazeologie a idiomatiky – výrazy slovesné* všechny obsahující germanismus a z nich dvacet nejčastěji používaných bude následně vybráno do dotazníkového šetření v praktické části diplomové práce.

Verba (slovesa) se mohou ve frazémeh kombinovat se substantivy konkrétními i abstraktními, s adjektivy, s verby, adverbii, dokonce i s vedlejšími větami nebo se slovními druhy neplnovýznamovými (Čermák, 1994, str. 9). Téměř dvě třetiny *Slovníku české frazeologie a idiomatiky – výrazy slovesné* tvoří frazém v kombinaci verbum a substantivum (V-S) v základní podobě nebo v různých pádech, s předložkovými podtypy a často je daný frazém obohacován o další větné členy.

Zde jsou vypsány slovesné výrazy s germanismy a rozděleny do skupin podle slovních druhů:

- 1. verbum a substantivum (V-S):** *dostat se do cvokhauzu, být fachman, chytit někoho za flígr, mít fojfr, dělat něco s fortelem, mít fraj, mít fret o něco, mít gajst, mít na něco gebir, mít glanc, mít/znát grif, jít na grunt, postavit do haptáku, jít na holport, být v chládku, dělat kravál, hodit se do krámu, jít do kutlochu, jít na lauf, být na něco machr, mít někoho v merku, vzít si z něčeho mustr, dát si do lebedy, být pod pantoflem, mít šajn, mít ánung o něčem, mít na někoho pifku, sbalit si pingl, být v presu, dát se/hodit se do pucu, dělat někomu pucfleka, mít rajc, dělat randál, mít recht, být v richtyku, mít sicflajš, dělat ze sebe tatrmana, dát si/hodit si šlofíka, být samý špás, dělat s něčím štráchy, nedělat s něčím ciráty, být v trapu a sehrát tyátr*
- 2. verbum a adjektivum (V-A):** *být s něčím fertyk, být moc hóch, být kaput, být z něčeho tumpachovej a být pinktlich*
- 3. verbum a adverbium (V-Adv):** *být hin, dělat něco nablind a dělat něco nakvalt*

4. **verbum a interjekce (V-I):** *být paf*
5. **verbum a pronominum (V-P):** *být nýmand*
6. **verbum a numeralium (V-N):** *udělat něco ajn cvaj*

2 Rozšiřování slovní zásoby – přejímání z cizích jazyků

2.1 Germanismy ve frazémeh

Slovní zásoba daného jazyka se obohacuje nejen vznikem nových slov, přejímáním slov z cizích jazyků, změnou významu jednoho slova, ale také tvořením volných syntaktických slovních spojení a skupin slov, která mají svůj specifický význam. Ty jazykověda pojmenovává jako frazémy. Existuje velké množství typů frazémů a rozdíly mezi nimi se nachází v syntaktické struktuře pevného slovního spojení. Záleží, zda je sloveso zapojeno jako nedílná součást spojení, zda jsou určité tvary osob a jmenné komponenty fixovány na dané sloveso nebo zda mohou být osoby či předměty libovolně pozměněny dle kontextu (Fleischer, 1997, str. 1-2).

Bez odborného poučení slova původně cizí, dnes zdomácnělá a zařazená do systému českého jazyka, nemusí uživatel vnímat jako slova přejatá z cizího jazyka. Existují dva pohledy na slova cizí. Jeden pohled označuje slova cizí za všechna slova, která při postupném vývoji českého jazyka byla přejata z cizích jazyků. Druhý pohled se na slova dívá skrze uživatele a skrze současný jazyk a tvrdí, že pokud my jako uživatelé vnímáme dané slovo jako cizí, jedná se nejčastěji o slova cizí. Tyto dva pohledy se překrývají. Pokud uživatelé vnímají slova jako cizí, většinou se jedná o slova z cizích jazyků. Ale častěji se vyskytují případy, kdy uživatelé vnímají dané slovo jako české, ale ono původně pochází z cizího jazyka a postupným vývojem natolik zdomácnělo, že běžný uživatel není schopen zachytit jeho původ (Kuchař a Hausenblas, 1979, str. 267-268).

2.2 Postupné přejímání slov z cizích jazyků

Během devátého století se na české území dostalo křesťanství. Křesťanství jako víra s sebou přineslo i cizí slova z latiny a některá byla dokonce řeckého původu. Začala se více prosazovat i vzdělanost, vznikaly latinské školy, latinské spisy, a tak Češi začali přejímat slova z tohoto jazyka. Mnoho slov do dnešní doby tak zdomácnělo, že dnes nepoznáme, že se kdysi jednalo o cizí slovo (*košile, škola, židle a mistr*). Během dějin docházelo ke styku i s okolními národy a německý jazyk velmi ovlivnil český jazyk. Slova vypůjčená z německého jazyka taktéž brzy zdomácněla a byla počestěna (*barva, cop, drát, halěr, plech, plotna* a mnoho dalších). S postupným rozvojem měst, řemesel, obchodu, vědy se do českého jazyka dostávala nejen slova německá, ale i italská, francouzská, anglická, švédská, finská, rumunská a maďarská. Z italštiny k nám přicházela slova z oboru peněžnictví a výtvarného umění (*freska,*

kupole, bankrot a banka), francouzská slova se do Čech dostávala především prostřednictvím německého jazyka (*koberec, gobelín, žampion*) a anglická slova (*foťbal, klub, box, tenis*) obohacovala slovní zásobu zaměřenou zpravidla na sportovní odvětví (Jelínek a Styblík, 1971, str. 99-100).

V Čechách se po staletí prosazoval tzv. bilingvismus. Vedle sebe tu existoval český a německý jazyk. Německý jazyk ovlivňoval staročeskou výslovnost a hláskoví, prosazoval přízvuk na počáteční slabice, vznik přehlásek a diftongy. Velký vliv měla němčina i v lexikální oblasti. Germanismy se zařadily do základní slovní zásoby. I přes neustálý tlak německého jazyka si český jazyk naopak zachoval slovesný vid, deklinaci a nevytvořil si tak silné spojení mezi ukazovacím zájmenem (*ten, ta, to – der, die, das*) a substantivem, jak je k vidění u německého jazyka (Trost, 1995, str. 110).

Po vzniku samostatného českého státu v roce 1993 se začal český jazyk výrazně proměňovat. S nástupem nových technologií a se změnou společenských norem a hodnot se objevila potřeba pojmenovávat nové věci, postupy a děje. Do Čech pronikalo a proniká mnoho cizojazyčných slov. Nadnárodní společnosti se snaží globalizovat svět, zavádí se jednotné normy, měrné jednotky a především cizojazyčné názvy shodné pro všechny státy. Český jazyk tak přebírá cizí názvy z oblastí informační technologie, ekonomie, obchodu, elektrotechniky, politiky, životního stylu a sportu. V současné době obohacuje český jazyk zejména angličtina a přináší uživatelům jazyka mnoho internacionalismů. Internacionalismy jsou definovány jako „slova existující v různých jazycích, která mají shodný či velmi podobný význam, např. globální, dyslexie, sympatický“ (URL 3). To, že jazyk navzájem ovlivňovaly a ovlivňují, je nezpochybnitelné.

2.3 Germanismus

Germanismus je označení slova přejatého z němčiny do jiného jazyka, v našem případě do českého jazyka. První zmínky o přejímání z německého jazyka se datují už od 8. st. př.n.l.. Největší rozkvět pro přejímání nastal ve 13. a 14. století, kdy došlo ke kolonizaci Němci směrem na východ. Z tohoto období můžeme přejatá slova dělit do mnoha oblastí, ať už se jedná o oblast náboženskou, vojenskou, hutnickou, hospodářskou apod. K přejímání slov z německého jazyka spisovného i z dialektů docházelo a dochází neustále. Za tuto dlouhou historii se našlo i mnoho vědců, kteří tato slova z němčiny odmítali a chtěli je nahradit vlastními českými výrazy. Takovému proudu se říká purismus (URL 4).

2.4 Pravopis přejatých slov

Zda se dané slovo více či méně přizpůsobí pravopisu českého jazyka záleží na míře zdomácnění daného slova. Slova odborná častěji zůstávají v původním tvaru, tak jak byla přijata z cizího jazyka, slova obecná se více přizpůsobují a začleňují do českého pravopisu. Původní pravopis si ponechávají slova úzce odborná, knižní, slova mající charakter mezinárodních značek nebo slova, u kterých je jejich výslovnost mezinárodně známá. Slova počestěná, zdomácnělá, často v českém jazyce hojně rozšířena se píší podle zásad českého pravopisu a jejich výslovnost odpovídá české výslovnosti (Hlavsa, 2011, str. 29).

2.5 Pravopisné nebo výslovnostní změny u přejatých slov z německého jazyka

Při přejímání německých slov dochází ke změnám v délce samohlásek a ve změnách mezi souhláskami. Německý jazyk neoznačuje délku samohlásky čárkou a v němčině neexistuje háček.

2.5.1 Délka samohlásky zachována, změna v označení délky samohlásky (*hoch – hóch*)

Německý jazyk nepoužívá pro vyznačení délky čárku nad danými samohláskami jako český jazyk. Záleží na postavení samohlásky přímo ve slově. Podle Pravidel a slovníku německé výslovnosti a německého pravopisu (1943) ke dloužení samohlásky ve slově dochází, pokud za samohláskou následuje souhláska tzv. dloužící *h* u příkladu *Ahnung – ánung*, pokud se ve slově vyskytuje zdvojená samohláska *aa, ee, oo* (*Haar, Meer, Boot*), pokud se jedná o jednoslabičné slovo *der Kram*, pokud za samohláskou v přízvukné slabice následuje pouze jedna samohláska (*lesen*) a pokud se po samohlásce *i* vyskytuje samohláska *e*, daná výslovnost se také dlouží (*fliegen, viel*).

U vybraných slov tedy nedochází u výslovnosti ke změně u délky samohlásek, dochází pouze ke změně v pravopisu slova, kdy u počestělého slova se nachází čárka nad samohláskou u slov *hóch, krám* a *ánung*. Tato slova se nachází ve frazémeh *být/bejt moc hóch – ,být povýšený, chovat se sobecky²* a slovo *hóch* pochází z německého *hoch – vysoký*, ve frazému *hodit se do krámu – ,být vítaný, hodit se*. Slovo *krám* pochází z německého slova *der Kram – krám, bouda, stánek*. A slovo *ánung* pochází z německého slova *die Ahnung –*

---

² Význam frazému v celé práci je označen vždy jednoduchými uvozovkami.

tušení, předtucha a nachází se ve frazému *mít ánung o něčem* – ‚znát trochu něco‘ nebo ve frazému *nemít o něčem ánung/šajn*.

2.5.2 Výslovnost slov zachována, změna zdvojených souhlásek na souhlásky (*tt-t*)

U vybraných německých slov se vyskytují hojně zdvojené souhlásky, po počestění dochází k zjednodušení zdvojených souhlásek. Tato změna se nachází ve slovech *kaput, paf, grif* a *fachman*.

Ke krácení zdvojených souhlásek *ff* dochází u slova *paf*, které bylo počestěno ze slova *paff* a vyskytuje se ve frazému – *být/bejt (z něčeho/někoho) paf*, dále u slova *grif*, které je součástí frazému *mít/znát (na něco) grif* a v neposlední řadě u slova *pantofel*, které pochází z německého slova *der Pantoffel* a vyskytuje se ve frazému *být/bejt pod pantoflem* – ‚být ovládaný‘ nebo v dalších variantách tohoto frazému *dostat se pod pantofel* a *držet/mít někoho pod pantoflem*.

U dalších počestělých slov dochází ke krácení zdvojených souhlásek *tt* u počestělého slova *kaput*, které se stalo součástí frazému *být/bejt kaput* – ‚být poražený, vysílený‘. U počestělého slova *fachman* dochází ke krácení zdvojených souhlásek *nn* ve frazému *být fachman* – ‚být odborník‘, u slova *pres* ke krácení zdvojených *ss* ve frazémeh *být v presu* – ‚být ve stresu‘ a v ostatních variantách^{3,4}. U počestělého slova *trap* došlo ke krácení zdvojených souhlásek *pp* ve výrazu *být/bejt v trapu* – ‚utéct, zmizet, ztratit se‘ a *mít něco v trapu* – ‚mít něco nečekaně ztracené‘.

2.5.3 Změna souhlásky *z* a *tz* na souhlásku *c*

K této změně dochází u slov *glanc*, které pochází z německého *der Glanz* a vyskytuje se ve výrazu *mít glanc* – ‚být elegantní, mít šmrnc‘ a ve frazému *ztratit glanc*, u počestělého slova *ciráty*, které bylo počestěno ze slova *der Zierat* – *ozdoba, okrasa*, ve frazému *nedělat s něčím ciráty*. Souhlásky *tz* přechází v souhlásku *c* u slova *puc* přejatého ze slova *der Putz* – *ozdoba, paráda* ve frazémeh *dát se/ hodit se do pucu* – ‚pěkně se obléct‘, *vzít někoho do pucu* – ‚káravě někoho vyslýchat‘ a *dát něco do pucu* – ‚uvést do pořádku‘.

---

³ Další varianty k danému frazému nebo jiné významy v práci vždy uváděny pod čarou. Význam označen jednoduchými uvozovkami a varianta frazému označena kurzívou.

⁴ *dostat se do presu* – ‚dostat se do tísně‘ a *vzít někoho do presu* – ‚silně na někoho naléhat‘

2.5.4 Změna dvojhhlásky *ei* na *aj*

Tato změna se projevuje zejména u jednoslabičných slov *fraj*, *šajn* a *gajst*. Dvojhhlásky *ei* přechází v samohlásku *a*, doplněnou o souhlásku *j*, u slov *fraj* vyskytující se ve frazému *mít fraj* – ‚mít volno‘, *být pánem svého času*, u slova *gajst*, které pochází z německého slova *der Geist* – *duch* a vyskytuje se ve frazému *mít gajst* – ‚být duchaplný, důvtipný‘, u slova *šajn* ve frazému *mít šajn* – ‚vědět něco málo o něčem‘ a u slova *rajc* pocházející z německého slova *der Reiz* – *půvab, kouzlo, vnada, krása* a vyskytujícího se ve frazému *mít rajc* – ‚být přitažlivý‘.

2.6 Rozbor vybraných frazémů

- ***být/bejt fachman* – ‚být odborník‘**

Slovo *fachman* pochází z německého slova *der Fachmann* (neutrálně *Fachleute*) a znamená *odborník* (Siebenschein, 2006, str. 509).

K českému frazému existuje i obdobný shodný německý frazém: *darin ist er Fachmann* – ‚v tom se vyzná‘ (Siebenschein, 2006, str. 509).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh slova zůstal shodný, jedná se o podstatné jméno, tudíž se změnilo pouze velké písmeno *F* na malé *f* a bylo odstraněno zdvojené *nn* a ponecháno pouze jedno *n*.

- ***mít fořr* – ‚mít spěch‘**

Slovo *fořr* pochází z německého slova *der Fächer* a znamená *vějíř* (Siebenschein, 2006, str. 509). Podle Stručného etymologického slovníku jazyka českého (Holub a Lyrer, 1967, str. 171) slovo *fořr* znamená *šon* a pochází ze staroněmeckého slova *föcher* (nyní *Fächer*) *fukar* a od staroněmeckého *fochen* – *foukat* (do ohně).

K českému frazému existuje německý frazém: *genug/ viel auf dem Buckel haben* – *mít toho na krku/ na hřbetě hodně*⁵ (Heřman a kol. A-L, 2010, str. 336).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh slov zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Ke změně došlo u velkého *F* na malé *f*, přehlasované *ö* se změnilo v samohlásku *o*, z německé dvojhhlásky *ch* vznikla souhlásky *f* a v počestěném slově se již nenachází samohlásky *e*.

---

⁵ *až až/ dost, mít frmol/ fořr/ honičku*

- ***mít glanc/ ztratit glanc – ,být elegantní, (ne)mít šmrnc‘***

Slovo *glanc* pochází z německého slova *der Glanz – lesk, třpyt* a toto slovo vzniklo ze slovesa *glänzen* a znamená *(za)lesknout se, (za)třpytit se, (za)zářit, svítit* (Siebenschein, 2006, str. 603).

K českému frazému *ztratit glanc* existuje obdobný německý frazém: *viel an Glanz/ von seinem Glanz verlieren – ,ztratit přitažlivost‘*⁶ (Heřman a kol. A-L, 2010, str. 751).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Pokud je slovo *glanc* porovnáváno s podstatným jménem *der Glanz*, slovní druh se při přejímání nezměnil, došlo pouze ke změně velkého *G* na malé *g* a k výměně souhlásky *z* na souhlásku *c*.

- ***mít/znát (na něco) grif – ,umět si poradit‘***

Slovo *grif* pochází z německého slova *der Griff*, což má v němčině mnoho významů. Za prvé slovo znamená *hmat, hmátnutí*, za druhé *dovednost*, za třetí *hudební hmat nebo prstoklad* a za čtvrté *násadu, rukojeť nebo držadlo* (Siebenschein, 2006, str. 616).

K českému frazému existuje shodný německý frazém: *den (rechten) Griff kennen/ heraushaben/ weghaben – mít na něco ten (správný) grif, znát ten (správný) grif*⁷ (Heřman a kol. A-L, 2010, str. 787).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Ke změně dochází pouze u velkého písmena *G* na malé *g* a bylo odstraněno zdvojené *ff* a ponecháno pouze jedno *g*.

- ***být/bejt kaput – ,být poražený, vysílený‘***

Slovo *kaput* pochází z německého slova *kaputt* a znamená *rozbitý, zkažený, zničený a ztracený* (Siebenschein, 2006, str. 731). Podle etymologického slovníku (Holub a Lyer, 1967, str. 232) pochází německé slovo *kaputt* z francouzského slova *capot – hlava*, které ve spojení *„faire capot“*, znamená *překotit se* a postupem doby nabylo významu *„být zničen“*.

K českému frazému existuje shodný německý frazém: *ich bin ganz kaputt – ,jsem úplně zničen, vyčerpán, u konce svých sil‘* (Siebenschein, 2006, str. 731).

---

⁶ ,ztratit svůj glanc‘

⁷ ,vědět, jak na to/ jak se to dělá/ jak s něčím zacházet‘

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh zůstává shodný, jedná se o přídavné jméno. Ve slově bylo odstraněno zdvojené *tt* a bylo ponecháno pouze jedno *t*.

- ***být/bejt na něco machr – ,být úspěšný odborník, dovést něco skvěle‘***

Slovo *machr* pochází z německého slova *der Macher* a znamená *obratný člověk, chlapík* (Siebenschein, 2006, str. 871).

K českému frazému existuje shodný německý frazém: *er ist ein Macher – je chlapík, umí v tom chodit* ve významu *„umí si to zařídit, vyzná se“* (Siebenschein, 2006, str. 871).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Ke změně dochází u velkého písmena *M* na malé *m* a u českého slova *machr* se vyjmullo písmeno *e* z německého slova *Macher*.

- ***mít něco/někoho v merku – ,věnovat něčemu pozornost, sledovat‘***

Slovo *merk* pochází z německého slovesa *merken* a znamená *pozorovat, zpozorovat, všimnout si* (Siebenschein, 2006, str. 896).

K českému frazému existuje německý frazém: *jemanden auf der Muck haben – ,někoho ostře sledovat‘*⁸ (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 1408).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Po počestění se mění slovní druh obou slov, v německém jazyce se jedná o slovesa a v českém jazyce přechází do podstatných jmen. U slovesa *merken* dochází k odtrhnutí koncovky *-en* a vzniká slovo *merk*.

- ***být nýmand – ,být bezvýznamný‘***

Slovo *nýmand* pochází z německého slova *niemand* a znamená *nikdo* (Siebenschein, 2006, str. 967).

K českému frazému existuje obdobný německý frazém: *der reine/ reinste Niemand sein – ,být úplná nula‘*⁹ a v přeneseném významu *být páté kolo u vozu* (Heřman a kol. A-L, 2010, str. 1481).

---

⁸ *mít někoho na mušce/ v merku*

⁹ *úplný nýmand, úplné nic*

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Obě dvě slova patří do shodného slovního druhu, do zájmen. Ke změně dochází u německé dvojhlásky *ie* a tato dvojhláska přechází na české dlouhé *y*.

- ***být/bejt (z něčeho/někoho) paf – ,být ohromený, užaslý‘***

Slovo *paf* pochází z německého citoslovce *paff* a znamená *paf, bum, bác* nebo z přídavného jména *paff* a znamená *zaražený, vyděšený, překvapený* (Siebenschein, 2006, str. 1003).

K českému frazému existuje shodný německý frazém: *er ist ganz paff* – ‚je úplně zmaten, polekán‘¹⁰ (Siebenschein, 2006, str. 1003).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Ke změně dochází u německého zdvojeného *ff* a po přijetí do českého systému je zachováno pouze jedno *f*.

- ***mít na někoho pifku – ,být na někoho rozzlobený‘***

Slovo *pifka* pochází z německého slova *Pik (Pigue)* ve frazému *Pik auf jemand haben* – ‚míti zlost na někoho‘ (Machek, 1971, str. 448).

K českému frazému existuje německý frazém: *einen (kleinen/ richtigen) Pik auf jemanden haben/ eine (kleine/ richtige) Pike/ Pieke auf jemanden haben* – ‚být na někoho naštvaný‘¹¹ a v přeneseném významu ‚zasednout si na někoho‘ (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 1575).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Ke změně dochází u velkého písmene *P* na malé *p*, souhláska *k* v německém slově se mění na *f* a u počestělého slova se vyskytuje přípona s koncovkou *-ka*.

- ***dát se/hodit se do pucu – ,pěkně se obléct, upravit se‘***

Slovo *puc* pochází z německého slova *der Putz* a má několik významů za první – *okrasa, ozdoba, výzdoba*, za druhé *paráda, strojení* a za třetí *omítka* (Siebenschein, 2006, str. 1080).

---

¹⁰ *všecek bez sebe, je z toho jelen, janek, celý pryč*

¹¹ *mít na někoho (trochu/ pořádnou) pifku*

K českému frazému *dát do pucu* existuje německý frazém: *den Putzteufel haben* – ‚být přehnaně čistotnej/ čistotymilovnej‘¹² (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 1606).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Ke změně dochází u velkého písmena *P* na malé *p*, dále se změnila dvojice písmen *tz* na písmeno *c*.

- ***dělat/udělat randál* – ‚vyvolat rozruch‘**

Slovo *randál* pochází z německého slova *die Randal* a znamená *hluk, lomoz, povyk a randál*. Slovo *die Randal* dále vzniklo z německého slovesa *randalieren* a znamená *dělat, tropit hluk, neplechu, povykovat* (Siebenschein, 2006, str. 1097).

K českému frazému existuje německý frazém: *Randale machen* – *dělat brajgl/ virvál/ kravál/ bordel/ výtržnosti*¹³ (Heřman a kol. A-L, 2010, str. 1626).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Délka samohlásky je zachována, mění se pouze označení délky, kdy český jazyk délku označuje čárkou nad samohláskou.

- ***mít recht* – ‚jednat oprávněně (nebýt někomu recht – vyvolat v někom nechuť, odpor)‘**

Slovo *recht* pochází z německého slova *das Recht* a znamená *právo, oprávnění, zákon* (Siebenschein, 2006, str. 1113). Podle etymologického slovníku (Holub a Lyer, 1967, str. 414) pochází německé slovo *das Recht* z latinského slova *rectum* a znamená *správně*.

K českému frazému existuje německý frazém: *recht haben* – *mít svatou pravdu* (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 1651).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Ke změně dochází pouze u velkého *R* na malé *r*.

---

¹² *být stiženej uklízejí mánií, mít uklízejí mánií, mít mánií furt/* ‚pořád uklízet, být posedlý uklízením‘

¹³ *dělat (veliký/ šílený/ hrozný) randál/ kravál/ rámus*

- ***mít šajn* – ‚vědět něco málo o něčem‘**

Slovo *šajn* pochází z německého slova *der Schein* a za prvé znamená *záře, svit, lesk, třpyt*, za druhé *zdání, klam, podoba, tvářnost* a za třetí *listina, potvrzení, stvrzenka, poukázka* (Siebenschein, 2006, str. 1194).

K českému frazému *mít šajn* (v záporném smyslu *nemít šajn*) existuje německý frazém: *keinen (blassen) Schein von etwas haben* – ‚nemít o ničem poněti‘¹⁴ (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 1783-1784).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh obou slov zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Ke změně dochází u velkého písmena *S*, které se mění na malé *š*, dále odpadá písmeno *ch* a dvojhláska *ei* se mění na *aj*.

- ***dát si/hodit si šlofika* – ‚trochu si pospat‘**

Slovo *šlofik* pochází z německého slova *der Schlaf* a znamená *spánek, spaní* (Siebenschein, 2006, str. 1202).

K českému frazému existuje německý frazém: *ein Schläpfchen machen/ tun* – ‚schrupnout si‘¹⁵ (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 1811).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh obou slov zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Ke změně dochází u počátečních písmen *sch*, které se mění na *š*. Samohláska *a* se mění na *o* a české slovo je zakončeno příponou *-ík*.

- ***být samý špás* – ‚být humorný, vtipný‘**

Slovo *špás* pochází z německého slova *der Spaß* a znamená za prvé *žert, šprým* a za druhé *vyražení, zábava* a hovorově *švanda* (Siebenschein, 2006, str. 1265). Podle etymologického slovníku (Holub a Lyer, 1967, str. 470) pochází německé slovo *der Spaß* z italského slova *spasso* – *obveselení* a italské slovo z latinského slova *expassus* od *expandere* a znamená *roztahovat a povyrazit*.

K českému frazému existuje německý frazém: *für jeden Spaß zu haben sein* – *být pro každou srandu*¹⁶ (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 1971).

---

¹⁴ *nemít o ničem ani páru/ šajn/ poněti/ potuchy*

¹⁵ *dát/ hodit si šlofika/ šlofana/ chrupku/ leháro/ dvacet*

¹⁶ *nezkazit žádnou legraci/ švandu/ srandu, být ke všemu svolný‘*

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh obou slov zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Souhláska *s* u německého slova se mění na souhlásku *š*, krátká samohláska *a* se mění na dlouhou samohlásku *á* a německé *ostré s* (β) se mění na české jednoduché *s*.

- ***pustit si pusu na špacír* – ‚moc mluvit‘**

Slovo *špacír* pochází z německého slovesa *spazieren* a znamená *projít se, procházet se* (Siebenschin, 2006, str. 1256). Podle etymologického slovníku (Holub a Lyr, 1967, str. 470) pochází německé sloveso *spazieren* z italského slova *spaziare* – *volně se pohybovat* a italské pochází z latinského slova *spatiari* a to od slova *spatium* – *prostor*.

K českému frazému existuje německý frazém: *der/ seiner Zunge freien Lauf lassen* – ‚rozpovídat se (volně/ bez zábran)‘¹⁷ (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 2460).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: České podstatné jméno *špacír* bylo přejato z německého slovesa, u těchto dvou slov dochází ke změně slovního druhu, dále ke změně souhlásky *s* na souhlásku *š*, ke změně souhlásky *z* na souhlásku *c*, německá dvojhlasčka *ie* se mění na dlouhou samohlásku *í* a u českého slova dochází k odtržení německé přípony *-en*.

- ***dělat s něčím/někým štráchy* – ‚vymlouvat se‘**

Slovo *štráchy* pochází z německého slova *der Streich* a znamená za první knižně *rána, úder, udeření*, za druhé *ráz, náraz* a za třetí (šelmovský) *kousek* (Siebenschin, 2006, str. 1303).

K českému výrazu existuje shodný německý frazém: *dumme Streiche machen, spielen* – ‚tropit, vyvádět hlouposti‘ (Siebenschin, 2006, str. 1303).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh u obou slov zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. Počáteční samohláska *s* se mění na souhlásku *š*, německá dvojhlasčka *ei* se mění na dlouhou samohlásku *á*.

- ***mít s někým techtle mechtle* – ‚mít s někým milostný poměr‘**

Slovní spojení *techtle mechtle* pochází ze složeniny *das Techtelmechtel* a znamená *pletichy, (milostné) pletky*, hovorově *techtle mechtle* (Siebenschin, 2006, str. 1325).

---

¹⁷ *pouštět/ pustit si pusu/ hubu na špacír*

Podle etymologického slovníku (Holub a Lyer, 1967, str. 479) pochází německého slovo *Techtelmechtel* z italského slova *teco meco*.

K českému frazému existuje německý frazém: *ein Techtelmechtel mit jemandem haben* – ‚mít s někým milostný poměr‘¹⁸ (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 2118).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Slovní druh u obou slov zůstává shodný, jedná se o podstatné jméno. K největší změně dochází k rozdělení německé složeniny na dvě slova.

- ***být/bejt v trapu* – ‚utéct, zmizet, ztratit se‘**

Slovo *trap* pochází z německého slova *trapp* a znamená *honem, rychle* (Siebenschein, 2006, str. 1342). Podle etymologického slovníku (Holub a Lyer, 1967, str. 487) pochází německé slovo *trapp* z anglického slova *trapper* a znamená *díra, past*.

K českému frazému existuje německý frazém: *den Weg alles Irdischen gehen* – *vzít za své, rozplynout se v dým, být ten tam/ v čudu/ v trapu* (Heřman a kol. M-Z, 2010, str. 2322).

Změna pravopisu při přejímání slova do českého jazyka: Při počestění slova *trap* došlo k odstranění zdvojené souhlásky *pp*.

---

¹⁸ *mít s někým něco/ milostný plotky/ techtle/ techtle mechtle*

3 Slovní zásoba

Slovní zásoba jazyka je dle J. Jelínka a V. Styblíka (1971, str. 87) souhrn všech slov, které existují v určitém jazyce. Je nelehké přesně určit velikost slovní zásoby daného jazyka. Slovní zásoba se neustále proměňuje, dělí se na národní, individuální, aktivní a pasivní. Do aktivní slovní zásoby patří všechna slova, která běžně v komunikaci daný uživatel používá. Do pasivní slovní zásoby se řadí slova, kterým uživatel rozumí, ale již je nepoužívá. Velikost aktivní zásoby jedince závisí na věku, vzdělání, povolání, prostředí, ve kterém žije a na jeho zájmech.

Nauka o slově se nazývá lexikologie, zabývá se slovní zásobou určitého jazyka a dělí se na několik samostatných disciplín, na sémantiku, onomastiku, frazeologii, etymologii, lexikografii, onomaziologii a slovtvorbu. Spisovný český jazyk se dělí do několika charakteristických vrstev. Slova, která jsou charakteristická pro jiný útvar jazyka, se nazývají slangová, nářeční, obecná nebo argotická. Ve druhé vrstvě se nachází slova přejatá z cizích jazyků, třetí vrstva je charakteristická proměnou slov v časovém horizontu a nacházejí se v ní slova nová – neologismy nebo slova zastaralá – archaismy. Čtvrtá vrstva shromažďuje slova dle frekvence použití a označuje slova ojedinělá s řídkým výskytem. Pátá vrstva označuje slova charakteristická pro určitý slohový styl a dělí slova na knižní, hovorová, poetismy a termíny. Do poslední vrstvy spadají slova s kladným nebo záporným příznakem (Hauser, 1986, str. 18 - 19).

3.1 Nářeční oblasti

Český jazyk v užším smyslu se podle Bogoczové (2009, str. 58) dělí do čtyř nářečních skupin – „nářeční skupina česká v užším smyslu, nářeční skupina středomoravská, nářeční skupina východomoravská a nářeční skupina slezská“. Ostatní území, které není zahrnuto pod těmito čtyřmi skupinami se označuje pojmem oblast nářečně různorodá. Jednotlivé nářeční oblasti vykazují určité společné rysy při výslovnosti jednotlivých slov nebo větných celků a zároveň se odlišují od jiných oblastí. Do nářečně různorodých oblastí spadá území severozápadních Čech, oblast Šumavy, oblast u hranice Moravy s Rakouskem a na severu Moravy. Tyto oblasti byly v minulosti hojně osídleny německým obyvatelstvem, nevyznačují se tedy specifickými rysy a řadí se proto do oblastí nářečně různorodých.

Všechny školy, které se zúčastnily dotazníkového šetření, leží v české nářeční skupině. Tato skupina se dále dělí na nářečí středočeské, jehož specifické rysy by měli vykazovat žáci a studenti zkoumaných škol z Prahy. Žáci a studenti z Českých Budějovic a Jindřichova Hradce

spadají do nářeční podskupiny jihozápadočeské rozprostírající se na území od Plzně po již zmíněný Jindřichův Hradec. Základní škola v Nové Bystrici se oproti ostatním školám nachází v oblasti nářečně různorodé.

Toto rozdělení nářečí a příslušnost jednotlivých měst k nářečním oblastem dosvědčuje i mapa Nářečních oblastí ČR. Nová Bystrice v mapě zakreslena není, ale nachází se na u hranic s Rakouskem, na jih od Jindřichova Hradce a na pomyslné hranici mezi nářeční oblastí jihočeskou a v českém pohraničí.

Obr. č. 1: Mapa nářečních oblastí

(URL 5)

3.2 Mluva mládeže

J. Kuchař a K. Hausenblas (1979, str. 86) pojednávají o mluvě mládeže, jako o specifické mluvě, vázané na určitou věkovou skupinu a obsahující určitý okruh lexikálních prostředků. Velké rozdíly vidí mezi mluvou městské mládeže a mládeže žijících na venkově, dále pak mezi mluvou studentů a učňů. Tuto mluvu ovlivňují biologické a psychologické odlišnosti jedince a zároveň celé mladé generace.

3.2.1 Porozumění frazémů u mládeže

Dle Čechové (2012, str. 105) existují rozdílné pohledy na schopnosti žáků danému výrazu porozumět a umět vhodně použít v rámci komunikace. Některé publikace uvádějí, že mladší žáci frazémy nemohou pochopit v plné míře, že tuto vlastnost získávají až ve čtrnácti patnácti letech. Dle dotazníkového šetření učitelé tvrdili, že znalost frazémů je závislá na řadě faktorů:

Při práci s frazémy musí učitel rozlišovat individuální znalosti žáků, význam jednotlivých komponentů frazému a význam frazému jako celku a frekvence používání v rámci komunikace. Do individuálních schopností zasahuje i rodinné prostředí, sečtěllost rodiny, komunikace v rodině a kulturní prostředí obecně (Čechová, 2012, str. 211).

I podle Čechové (2012, str. 207) je důležité do hodin nejen českého jazyka, ale i cizího jazyka, zařazovat práci s frazémy. Žáci se mohou pokusit o interpretaci vybraných frazémů, mohou vyhledávat frazémy s podobným významem, mohou provádět rozbor jednotlivých slov z frazému jako celku a mohou porovnávat běžná pojmenování právě s frazeologickými celky. V hodinách literatury mohou žáci vyhledávat frazémy v díle autora. Při překladech mohou žáci porovnávat české frazémy s frazémy z originálu.

4 Výuka frazémů v mateřském jazyce

Na komplexnost jako na velmi důležitý parametr při tvorbě učebnic, ale i při realizaci samotné výuky poukazuje Höflerová (2004, str. 13-15). Texty v učebnicích, témata k procvičování a zadané úkoly by měly směřovat ke shodnému tématu. Jazyková výuka a jazyková výchova se nedá oddělit a všechny složky jazyka by se měly v rámci výuky prolínat. Důležitost se připisuje nejen vědění o jazyku a jazykových kódech, ale také ke správnému využití jazykových kódů při komunikaci. S žáky by se měla procvičovat funkční platnost vět ve vybraných situacích a jejich vhodnost zapojení do komunikace oficiální či neoficiální. Jednotlivá slova by se mohla dále rozdělovat podle příslušnosti ke slovním druhům, podle pravopisu, výslovnosti a významu. Při rozboru často učitel s žáky dospěje k celkům, u kterých se dají jednotlivé komponenty takto určit, ale význam samotných slov se nemusí shodovat s významem celku. Bylo by záhodné se zajímat o frazeologii nejen okrajově za účelem zpestření výuky, ale komplexně v návaznosti na probíraná témata. Mnoho frazémů totiž v běžné komunikaci žáci používají, ale neuvědomují si, že právě toto spojení je frazeologické a často neznají přesný význam frazeologického celku.

I Čechová a Styblík (1989, str. 180) upozorňuje na všestranný rozbor větných celků, na jazykové rozborů a na rozbor frazeologických celků ve větách při hodinách českého jazyka. Žáci by si měli uvědomovat význam takových celků a důležitost těchto výrazů v komunikaci. Poukazuje na kulturní tradici předků a zachovávání jednotlivých frazémů po celé generace nebo na proměny frazémů a idiomů a na proměny významů jednotlivých frazémů s měnící se dobou. Jazykové rozborů nabízí žákům nejen důkladnou analýzu celku na jednotlivé komponenty, ale i možnost obměňovat, konstruovat a měnit slovní druhy, význam slov, rozšiřovat větu jednoduchou nebo dokonce z věty jednoduché vytvořit složitější souvětí.

Při slohových hodinách českého jazyka se hojně jako jazykové prostředky používají i frazeologické celky. Dovolují žákům obrazné vyjádření určité situace nebo pocitu. Charakteristické jsou zejména pro hovorový styl pro zpestření určité výpovědi a pro konkretizaci nebo aktuálnost bývají frazémy a idiomy zařazovány i do publicistického textu (Brabcová, 1996, str. 125).

5 Výuka frazémů v cizím jazyce

Při výuce frazémů v hodinách českého jazyka, ale i cizího jazyka by měl učitel dodržovat určitá pravidla. Takováto pravidla pro výuku frazémů v cizím jazyce stanovil P. Kühn (1996):

- Pro výuku si učitel může vybrat jakékoliv frazémy. Sám by měl vhodně zvolit ty, které zapadají do kontextu mluvené či psané podoby jazyka vzhledem k věku žáků.
- Frazémy by neměly být vyučovány samostatně, tedy by neměly být odděleny od autentických komunikačních situací.
- Frazémy mohou být stylisticky mnohostranně užité: v mluvené podobě, v psané podobě a v běžné mluvě, ale i ve spisovné podobě jazyka a v různých komunikačních situacích.
- Frazémy jsou vždy součástí textu a spolu s textem by měly být i poznávány a vyučovány.
- Poslední bod je velice důležitý a popisuje tzv. 3 kroky při poznávání frazémů. Žáci by frazémy měli umět rozpoznat, měli by jim porozumět a posléze by je měli dokázat využít ve vhodných komunikačních situacích.

Každé naučené slovo, slovní spojení nebo právě frazeologický celek patří do aktivní či pasivní slovní zásoby daného žáka. Cílem učitele není naučit žáky všechna slova nazpaměť a udržet je v aktivní slovní zásobě, ale naučit žáky, aby si dané obraty či slovní spojení uměli vyhledat a porozuměli jim v kontextu promluvy. Při výuce frazémů musí učitel sám rozhodnout, jaké frazémy bude po žácích vyžadovat, jaké budou procvičovány a zařazeny do aktivní slovní zásoby žáků a jaké frazémy budou uloženy pouze ve slovní zásobě pasivní (Choděra, 2013, str.85-86).

6 Praktická část

6.1 Cíle a metodologie

Cílem šetření je vysledovat, zda by mohlo místo bydliště, tedy nářeční oblast žáků a studentů, ovlivňovat znalost germanismů a výběr slov při komunikaci. Tedy, zda větší znalost germanismů prokáží žáci a studenti, kteří bydlí či navštěvují základní nebo střední školy v příhraničí s Rakouskem, nebo žáci a studenti z krajského města Jihočeského kraje sousedícího s Rakouskem a částečně s Německem, nebo žáci a studenti z hlavního města České republiky.

Pro praktickou část byla zvolena kvantitativní metoda, která zpracovává informace široce. Získané informace lze vyjádřit číselně a zkoumané jevy lze zevšeobecnit na poměrně velkou skupinu žáků či studentů. Jako metoda bylo použito dotazníkové šetření. Tohoto šetření se zúčastnilo celkem 246 žáků a studentů z osmi škol. Žáci a studenti byli záměrně vybráni z rozdílných typů škol a z různých měst tak, aby mohlo dojít k porovnání výsledků dotazníků v této praktické části. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 32 žáků ze ZŠ z Nové Bystřice, 18 žáků ze ZŠ Máj I z Českých Budějovic, 16 žáků ze ZŠ Lyčkovo náměstí z Prahy, 18 studentů z Gymnázia Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci, 27 studentů z Gymnázia Česká v Českých Budějovicích, 35 studentů ze Střední pedagogické školy v Praze, 50 studentů z Jihočeské univerzity a 50 studentů z Vyšší odborné školy pedagogické a sociální v Praze. Výzkumný vzorek zahrnoval žáky a studenty s různou znalostí německého jazyka a s různými inteligenčními schopnostmi.

6.2 Metodika práce

Před sběrem dat bylo vyhledáno celkem 64 frazémů, které obsahují slovo přejaté z německého jazyka neboli germanismus. Frazémy obsahující germanismus byly vypsaný ze *Slovníku české frazeologie a idiomatiky–výrazy slovesné* od Františka Čermáka. Následně byly tyto frazémy zadány do aplikace Českého národního korpusu, což je akademický projekt internetové aplikace, která dokáže vyhledávat zadaný jazykový jev a určit četnost výskytu tohoto jevu v současném psaném i mluveném jazyce. Český národní korpus určil dvacet nejčastěji používaných frazeologických celků s germanismem v českém jazyce. Tyto frazémy byly zařazeny do dotazníkového šetření. A dotazníky byly následně rozdány žákům a studentům v daných třech typech škol.

6.3 Výběr frazémů

Pro praktickou část diplomové práce a následné dotazníkové šetření byly vybrány frazémy pouze ze *Slovníku české frazeologie a idiomatiky–výrazy slovesné* od Františka Čermáka. Ve slovníku byly následně vyhledávány pouze ty frazémy, které obsahovaly germanismus jako komponent daného frazému. Při tomto výběru byla důležitá znalost německého jazyka a znalost pravidel při přejímání slov z cizího jazyka do českého jazyka. Zmíněný svazek obsahuje šedesát čtyři frazémů s germanismem. Vybrané výrazy byly vkládány do Českého národního korpusu (online) a byla zjišťována jejich frekvence použití v psaném i mluveném projevu současného českého jazyka. Díky těmto podkladům bylo vybráno dvacet nejpoužívanějších frazémů s germanismem jako komponentem daného výrazu do dotazníkového šetření k této práci.

6.4 Metoda sběru dat

Data jsou vyhodnocována z dotazníkového šetření. Za tímto účelem byl sestaven dotazník s dvaceti nejčastěji užívanými frazémy, které obsahují jako komponent germanismus. Dotazník je rozdělen do dvou částí (viz Příloha č. 1). V první části dotazník sleduje rozdělení respondentů dle pohlaví, místa navštěvované školy a věku. Druhá část je věnovaná právě vybraným frazémům s germanismem. Respondenti mají označit správný ekvivalent daného výrazu a následně si uvědomit, zda daný výraz znají a explicitně používají při komunikaci. Pokud si uvědomí, že ano, označí v dotazníku odpověď: *Znám a užívám aktivně*. Pokud daný výraz znají pouze pasivně, ale v komunikaci by ho žáci nebo studenti nikdy nepoužili, zakroužkují respondenti odpověď: *Znám pasivně*. Pokud dotazovaní daný výraz nikdy neslyšeli při komunikaci a nikdy by ho během komunikace oni sami nepoužili, označí odpověď: *Daný výraz neznám*.

Každý učitel a všichni žáci dostali přesné informace k vyplnění dotazníků. Na některých školách probíhalo výzkumné šetření online formou vzhledem ke koronavirové situaci. Žákům byl zaslán email s instrukcemi o postupu při vyplňování dotazníku. Bylo požadováno, aby si žáci nebo studenti dané výrazy nevyhledávali pomocí internetu, aby pracovali samostatně, aby byla dosažena co nejvyšší validita dotazníkového šetření. Úkolem bylo vyplnit zasláný dotazník na webové stránce a své odpovědi uložit. Dotazník byl anonymní. Odhadovaný čas na vyplnění dotazníku byl pět až deset minut. Časově nebyl dotazník nijak omezen, pokud žáci nebo studenti potřebovali, byl jim dán i delší časový

prostor. Pro sběr dat nebyl důležitý čas vyplňování, ale porozumění frazému a jeho začlenění do aktivní nebo pasivní slovní zásoby. Všechny úlohy v dotazníkovém šetření byly uzavřené, žáci a studenti vybírali z daných možností. Dotazníkové šetření bylo provedeno v období září 2020 – únor 2021.

Hlavní výzkumná otázka

Je znalost frazému s germanismem podmíněna místem bydliště a vzdáleností navštěvované školy od německy mluvících zemí?

Vedlejší výzkumná otázka

Do jaké míry žáci a studenti znají vybrané frazémy s germanismem?

Předpoklady

Předpokládám, že žáci a studenti z blíže situovaných škol od hranic s německy mluvícími zeměmi, tedy ze ZŠ Nová Bystřice a studenti z Jindřichova Hradce nebo i žáci a studenti z Českých Budějovic budou vykazovat větší znalost jednotlivých frazémů s germanismem než žáci a studenti ze vzdálenějších oblastí, tedy ze škol v Praze. I díky tomu, že spousta rodičů žáků a studentů v příhraničních oblastech pracuje v Rakousku nebo Německu a německý jazyk ovládá.

6.5 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Vyhodnocení dat je zde provedeno dle odpovědí z dotazníkového šetření. Výsledky jsou rozčleněny nejprve podle úrovně škol, následně podle adres škol. Nejprve je věnována pozornost základním školám, posléze středním školám a na závěr jsou vyhodnocena data z vysokých škol.

Dále jsou mezi sebou porovnávány získané výsledky zařazení výrazů do aktivní slovní zásoby žáků a studentů ze základních, středních a vysokých škol. Frazémy, které získaly od respondentů rozdílná procenta zařazení, jsou následně zanesena do grafů. Porovnán je dále i vývoj výsledků od žáků po studenty základní, střední a vysoké školy ze stejného města, tedy je porovnána základní škola z Českých Budějovic, gymnázium z Českých Budějovic a Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, dále pak základní, střední a vyšší odborná škola z Prahy.

V následujících odstavcích je vždy uveden popis vybrané základní, střední či vysoké školy, na kterých byly rozdány dotazníky. Dále jsou uvedeny výsledky z dotazníků a v tabulkách jsou shrnuty výsledky v absolutních i relativních číslech.

Tabulka je vždy seřazena od nejvyššího procenta správných odpovědí po nejnižší. Pokud se procenta správných odpovědí shodují, jsou potom řazeny podle nejvyššího procenta zařazení daného výrazu do aktivní slovní zásoby respondentů. V tabulce je uveden vždy daný výraz, absolutní a relativní počet správných odpovědí. Dále jsou zde uvedeny tři sloupce. Označeny jsou slovy aktivně, pasivně, nezná. Ve sloupci *Aktivně* je uvedeno vždy procento respondentů, kteří označili, že daný výraz patří do jejich aktivní slovní zásoby. To znamená, že daný výraz respondenti znají a v komunikaci aktivně používají. Sloupec *Pasivně* označuje všechny odpovědi respondentů, kteří uvedli, že daný výraz znají, ale v komunikaci ho nepoužívají. Znamená to tedy, že daný výraz patří do pasivní slovní zásoby respondenta. Třetí sloupec označuje procento respondentů, kteří daný výraz vůbec neznají.

7 Data z dotazníků od žáků základních škol

7.1 Žáci ze ZŠ Nová Bystřice

Základní škola se nachází 3 km od hranic s Rakouskem. Nová Bystřice má přibližně 3 000 obyvatel. Na základní škole se od třetí třídy vyučuje anglický nebo německý jazyk. Pokud si žák zvolí jako svůj první cizí jazyk angličtinu, od sedmé třídy si musí jako druhý cizí jazyk zvolit němčinu. Tedy všichni žáci se seznámí během povinné školní docházky s německým jazykem. Na Základní škole v Nové Bystřici bylo odevzdáno celkem 32 vyplněných dotazníků.

Žáci z Nové Bystřice uvedli nejvíce správných odpovědí u výrazu *dát něco do pucu* - 29 (90,7 %). Aktivně tento výraz používá 16 (50,1 %) respondentů, pasivně 12 (37,4 %) a tento výraz neznají pouze 4 (12,5 %) dotazovaní.

Nejvíce správných odpovědí, tedy 28 (87,6 %) bylo dále zaznamenáno u výrazů *být paf*, *být machr*, *hodit si šlofika* a *dělat randál*.

Do aktivní slovní zásoby řadí 22 (68,8 %) dotazovaných výraz *dělat randál*. Výraz *mít glanc* nezařadil ani jeden respondent do své aktivní slovní zásoby. Do pasivní slovní zásoby zařadilo 18 (56,2 %) respondentů výraz *mít někoho v merku*.

Celkem 27 (84,4 %) dotazovaných žáků z Nové Bystřice nezná výrazy *dělat štráchy* a *mít glanc*.

Je překvapivé, že u výrazu *mít s někým techtle mechtle* označilo 13 (40,6 %) respondentů jako správnou odpověď význam ‚mít s někým nekalé úmysly‘. A správnou odpověď, tedy mít s někým milostný poměr, označilo pouze 8 (25 %) dotazovaných.

Tab. č. 1: Znalost frazémů s germanismy u žáků ze ZŠ v Nové Bystřici

výraz	správná odpověď	aktivně	pasivně	nezná
dát něco do pucu	29 (90,7 %)	16 (50,1 %)	12 (37,5 %)	4 (12,4 %)
dělat randál	28 (87,6 %)	22 (68,8 %)	8 (25 %)	2 (6,2 %)
hodit si šlofika	28 (87,6 %)	21 (65,7 %)	9 (28,1 %)	2 (6,2 %)
být machr	28 (87,6 %)	15 (46,8 %)	12 (37,5 %)	5 (15,7 %)
být paf	28 (87,6 %)	9 (28,1 %)	17 (53,1 %)	6 (18,8 %)
mít fofr	27 (84,4 %)	19 (59,4 %)	11 (34,4 %)	2 (6,2 %)
být kaput	27 (84,4 %)	13 (40,6 %)	12 (37,5 %)	7 (21,9 %)
mít recht	27 (84,4 %)	12 (37,5 %)	12 (37,5 %)	8 (25 %)
být v trapu	26 (81,2 %)	10 (31,3 %)	10 (31,3 %)	12 (37,4 %)
mít šajn	21 (65,6 %)	10 (31,3 %)	10 (31,3 %)	12 (37,4 %)
mít někoho v merku	21 (65,6 %)	7 (21,9 %)	18 (56,2 %)	7 (21,9 %)

mít na někoho pífku	21 (65,6 %)	3 (9,4 %)	9 (28,1 %)	20 (62,5 %)
mít grif	20 (62,5 %)	5 (15,7 %)	9 (28,1 %)	18 (56,2 %)
pustit si pusu na špacír	18 (56,2 %)	7 (21,9 %)	13 (40,6 %)	12 (37,5 %)
mít glanc	17 (53,1 %)	0 (0 %)	5 (15,7 %)	27 (84,3 %)
být fachman	16 (50 %)	3 (9,4 %)	3 (9,4 %)	26 (81,2 %)
být nýmand	14 (43,7 %)	4 (12,5 %)	8 (25 %)	20 (62,5 %)
být samý špás	13 (40,6 %)	5 (15,7 %)	5 (15,7 %)	22 (68,6 %)
dělat s něčím štráchy	13 (40,6 %)	2 (6,2 %)	3 (9,4 %)	27 (84,4 %)
mít s někým techtle mechtle	8 (25 %)	2 (6,2 %)	13 (40,6 %)	17 (53,2 %)

7.2 Žáci ze ZŠ Máj I v Českých Budějovicích

Základní škola Máj I se nachází na stejnojmenném sídlišti na okraji Českých Budějovic. České Budějovice leží 40 km od hranic s Rakouskem. Německý jazyk se zde ve škole vyučuje od šesté třídy. Na základní škole v Českých Budějovicích bylo odevzdáno 18 dotazníků.

Všichni žáci, tedy 18, ze základní školy z Českých Budějovic uvedli správnou odpověď u výrazu *mít recht*. Další nejvyšší počet správných odpovědí byl zaznamenán u výrazů *být kaput*, *být paf*, *mít fojfr*, *hodit si šlofika* a *dát něco do pucu*. Všechny jmenované výrazy byly označeny 17 (94,4 %) respondenty.

Do aktivní slovní zásoby nikdo z dotazovaných nezařadil výraz *být fachman* a pouze 1 dotazovaný (5,6 %) zařadil do aktivní slovní zásoby výrazy *mít glanc*, *být nýmand* a *dělat štráchy*. Do aktivní slovní zásoby zařadilo 13 (72 %) respondentů výraz *hodit si šlofika*. Do pasivní slovní zásoby 11 (61,1 %) respondentů zařadilo výrazy *být kaput* a *být paf*.

Výraz *dělat s něčím štráchy* současně vůbec nezná 16 (88,8 %) dotazovaných.

Tab. č. 2: Znalost frazémů s germanismy u žáků ze ZŠ v Českých Budějovicích

výraz	správná odpověď	aktivně	pasivně	nezná
mít recht	18 (100 %)	7 (38,8 %)	9 (50 %)	2 (11,2 %)
hodit si šlofika	17 (94,4 %)	13 (72 %)	4 (22,4 %)	1 (5,6 %)
mít fojfr	17 (94,4 %)	10 (55,6 %)	7 (38,8 %)	1 (5,6 %)
dát něco do pucu	17 (94,4 %)	9 (50 %)	7 (38,8 %)	2 (11,2 %)
být kaput	17 (94,4 %)	6 (33,3 %)	11 (61,1 %)	1 (5,6 %)
být paf	17 (94,4 %)	4 (22,4 %)	11 (61,1 %)	3 (16,5 %)
dělat randál	16 (88,9 %)	12 (66,4 %)	4 (22,4 %)	2 (11,2 %)
být machr	16 (88,9 %)	10 (55,6 %)	6 (33,2 %)	2 (11,2 %)

být v trapu	16 (88,9 %)	7 (38,8 %)	3 (16,7 %)	8 (44,3 %)
mít grif	15 (83,3 %)	5 (27,6 %)	9 (50 %)	4 (22,4 %)
pustit si pusu na špacír	15 (83,3 %)	4 (22,4 %)	10 (55,2 %)	4 (22,4 %)
být samý špás	15 (83,3 %)	3 (16,7 %)	5 (27,7 %)	10 (55,6 %)
mít glanc	15 (83,3 %)	1 (5,6 %)	5 (27,7 %)	12 (66,7 %)
mít šajn	14 (77,8 %)	6 (33,2 %)	8 (44,4 %)	4 (22,4 %)
mít někoho v merku	13 (72,2 %)	3 (16,7 %)	5 (27,7 %)	10 (55,6 %)
mít na někoho pífku	13 (72,2 %)	5 (27,7 %)	5 (27,7 %)	8 (44,6 %)
být nýmand	13 (72,2 %)	1 (5,6 %)	8 (44,4 %)	9 (50 %)
dělat s něčím štráchy	13 (72,2 %)	1 (5,6 %)	1 (5,6 %)	16 (88,8 %)
mít s někým techtle mechtle	12 (66,7 %)	2 (11,2 %)	8 (44,4 %)	8 (44,4 %)
být fachman	11 (61,1 %)	0 (0 %)	7 (38,9 %)	11 (61,1 %)

7.3 Žáci ze ZŠ Lyčkovo náměstí v Praze

Základní škola se nachází téměř ve středu hlavního města Prahy v Karlíně. Tato škola se pyšní názvem Smysluplná škola. Leží 180 km od hranic s Německem či 191 km od hranic s Rakouskem. Na základní škole v Praze bylo odevzdáno 16 dotazníků.

Všichni pražští žáci uvedli správný ekvivalent k výrazu *mít fofr*, *být machr*, *mít recht* a *hodit si šlofika*. Aktivně tyto výrazy používá 10 (62,5 %) respondentů. Výraz *hodit si šlofika* aktivně používá 9 (56,2 %) respondentů.

U sedmi výrazů dotazovaní uvedli, že tyto výrazy znají a patří do jejich aktivní či pasivní slovní zásoby. Do aktivní slovní zásoby řadí 10 (62,5 %) dotazovaných výraz *mít fofr*, *být machr* a *mít recht*.

Výraz *mít glanc* zařadili pouze 2 respondenti do aktivní či pasivní slovní zásoby, 14 (87,5 %) respondentů daný výraz vůbec nezná.

Tab. č. 3: Znalost frazémů s germanismy u žáků ze ZŠ v Praze

výraz	správná odpověď	aktivně	pasivně	nezná
mít fofr	16 (100 %)	10 (62,5 %)	6 (37,5 %)	0 (0 %)
být machr	16 (100 %)	10 (62,5 %)	6 (37,5 %)	0 (0 %)
mít recht	16 (100 %)	10 (62,5 %)	6 (37,5 %)	0 (0 %)
hodit si šlofika	16 (100 %)	9 (56,2 %)	7 (43,75 %)	0 (0 %)
dělat randál	16 (100 %)	7 (43,75 %)	9 (56,25 %)	0 (0 %)
mít šajn	15 (93,75 %)	6 (37,5 %)	10 (62,5 %)	0 (0 %)
být paf	15 (93,75 %)	6 (37,5 %)	10 (62,5 %)	0 (0 %)
být kaput	15 (93,75 %)	5 (31,25 %)	9 (56,25 %)	2 (12,5 %)
mít pífku	15 (93,75 %)	3 (18,75 %)	10 (62,5 %)	3 (18,75 %)
být v trapu	15 (93,75 %)	3 (18,75 %)	9 (56,25 %)	4 (25 %)

dát něco do pucu	14 (87,5 %)	7 (43,75 %)	7 (43,75 %)	2 (12,5 %)
být nýmand	13 (81,25 %)	2 (12,5 %)	11 (68,5 %)	3 (18,75 %)
mít s někým techtle mechtle	13 (81,25 %)	1 (6,25 %)	11 (68,5 %)	4 (25 %)
dělat s něčím štráchy	13 (81,25 %)	1 (6,25 %)	3 (18,75 %)	12 (75 %)
mít grif	12 (75 %)	5 (31,25 %)	7 (43,75 %)	4 (25 %)
mít v merku	12 (75 %)	3 (18,75 %)	8 (50 %)	5 (31,25 %)
pustit si pusu na špacír	11 (68,75 %)	3 (18,75 %)	12 (75 %)	1 (6,25 %)
být samý špás	9 (56,25 %)	1 (6,25 %)	6 (37,5 %)	9 (56,25 %)
být fachman	9 (56,25 %)	1 (6,25 %)	2 (12,5 %)	13 (81,25 %)
mít glanc	8 (50 %)	1 (6,25 %)	1 (6,25 %)	14 (87,5 %)

7.4 Porovnání frazémů mezi ZŠ z N. Bystřice, Č. Budějovic a Prahy

Žáci měli zapsat, zda daný výraz patří do jejich aktivní či pasivní zásoby nebo zda daný výraz vůbec neznají. Dle výsledků z dotazníku bylo sestaveno pořadí jednotlivých výrazů od nejvyššího procenta po nejmenší procento zařazení do aktivní zásoby. Pokud se některé výrazy shodovaly, byly porovnány a výraz s vyšším procentem zařazení do pasivní zásoby se nachází o jednu pozici výše než druhý porovnávaný výraz. Tedy výrazy *mít fofr* a *být machr* byly shodně zařazeny 55,6 procenty do aktivní slovní zásoby. Do pasivní slovní zásoby výraz *mít fofr* zařadilo 7 (38,8 %) a výraz *být machr* pouze 6 (33,2 %). Proto se výraz *mít fofr* nachází v tabulce o jednu pozici výše.

Tab. č. 4: Porovnání aktivní znalosti frazémů s germanismy u žáků ze základních škol

Nová Bystřice	České Budějovice	Praha
dělat randál (68,8 %)	hodit si šlofika (72 %)	mít fofr (62,5 %)
hodit si šlofika (65,7 %)	dělat randál (66,4 %)	být machr (62,5 %)
mít fofr (59,4 %)	mít fofr (55,6 %)	mít recht (62,5 %)
dát něco do pucu (50,1 %)	být machr (55,6 %)	hodit si šlofika (56,2 %)
být machr (46,8 %)	dát něco do pucu (50 %)	dělat randál (43,75 %)
být kaput (40,6 %)	mít recht (38,8 %)	dát něco do pucu (43,75 %)
mít recht (37,5 %)	být v trapu (38,8 %)	mít šajn (37,5 %)
být v trapu (31,3 %)	být kaput (33,3 %)	být paf (37,5 %)
mít šajn (31,3 %)	mít šajn (33,3 %)	být kaput (31,25 %)
být paf (28,1 %)	mít grif (27,7 %)	mít grif (31,25 %)
mít někoho v merku (21,9 %)	mít na někoho pifku (27,7 %)	pustit si pusu na špacír (18,75 %)
pustit si pusu na špacír (21,9 %)	být paf (22,4 %)	mít na někoho pifku (18,75 %)
mít grif (15,7 %)	pustit si pusu na špacír (22,4 %)	být v trapu (18,75 %)
být samý špás (15,7 %)	být samý špás (16,7 %)	mít něco/někoho v merku (18,75 %)
být nýmand (12,5 %)	mít někoho v merku (16,7 %)	být nýmand (12,5 %)
mít na někoho pifku (9,4 %)	mít s někým techtle mechtle (11,2 %)	mít s někým techtle mechtle (6,25 %)

být fachman (9,4 %)	být nýmand (5,6 %)	být samý špás (6,25 %)
mít s někým techtle mechtle (6,2 %)	mít glanc (5,6 %)	dělat s někým štráchy (6,25 %)
dělat s někým štráchy (6,2 %)	dělat s někým štráchy (5,6 %)	být fachman (6,25 %)
mít glanc (0 %)	být fachman (0 %)	mít glanc (6,25 %)

Při porovnání dotazníků od žáků základních škol bylo zjištěno, že žáci většinou vykazovali podobné výsledky. Bylo zajímavé porovnat, kterých pět výrazů dosáhlo u všech škol největšího procenta ve sloupci *Znám a užívám aktivně*. Uvádím zde výsledky pěti výrazů, které žáci shodně zařadili do své aktivní slovní zásoby. Žáci ze všech třech porovnávaných škol uvedli shodně, že nejvíce užívají aktivně frazeologismy: *dělat randál*, *hodit si šlofika*, *mít fojfr* a *být machr*. Na těchto čtyřech se všichni shodli. Žáci z Nové Bystřice a žáci z Českých Budějovic mezi pět nejpoužívanějších výrazů zařadili ještě výraz *dát něco do pucu*. U žáků z Prahy patří do pětice nejpoužívanějších výrazů *mít recht*, a to dokonce na třetím místě.

Nejméně do aktivní slovní zásoby zařadili žáci výrazy *být fachman*, *mít glanc*, *dělat štráchy* a *mít s někým techtle mechtle*. Žáci z Nové Bystřice do pěti nejméně používaných výrazů zařadili ještě výraz *mít na někoho pifku*, žáci z Českých Budějovic přidali k méně používaným výrazům *být nýmand* a žáci z Prahy *být samý špás*.

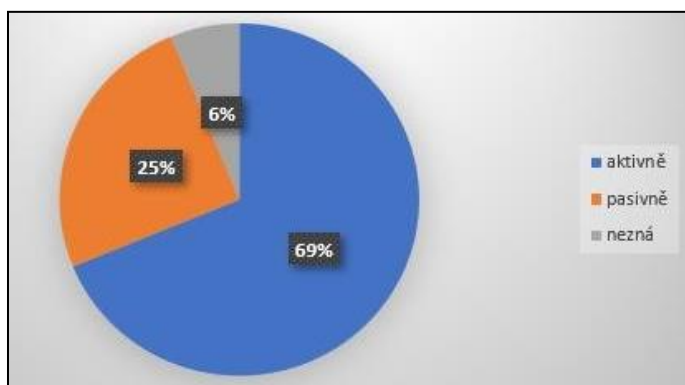
Významný rozdíl byl zaznamenán u výrazu *dělat randál* a *mít recht*. Přehlednější srovnání těchto odlišných výsledků ukazují grafy č. 1- 6.

Žáci z Nové Bystřice zařadili výraz *dělat randál* v 68,8 % a žáci z Českých Budějovic v 66,4 % do aktivní slovní zásoby, ale v Praze pouze 43,75 % žáků, tedy o více než 20 % žáků méně. Rozdíl 20 % je patrný i u výrazu *mít recht*. Žáci z Nové Bystřice a Českých Budějovic zařadili v pouhých 38 % tento výraz do aktivní slovní zásoby, ale žáci z Prahy jej řadí se 62,5 % mezi nejpoužívanější. Zde vidíme rozdíl taktéž přes 20 %.

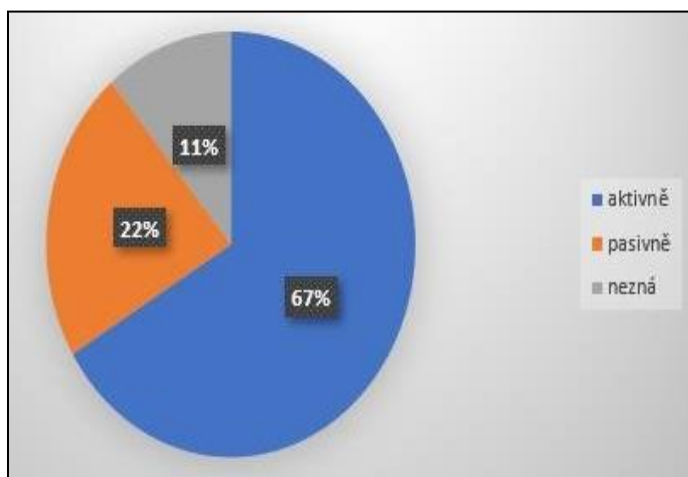
7.5 Grafické znázornění frazému *dělat randál*

V této kapitole je znázorněn frazém *dělat randál* podle výsledků od žáků základních škol z Nové Bystřice, z Českých Budějovic a z Prahy a jeho zařazení do aktivní slovní zásoby, pasivní slovní zásoby žáků nebo zda žáci daný frazém vůbec neznají.

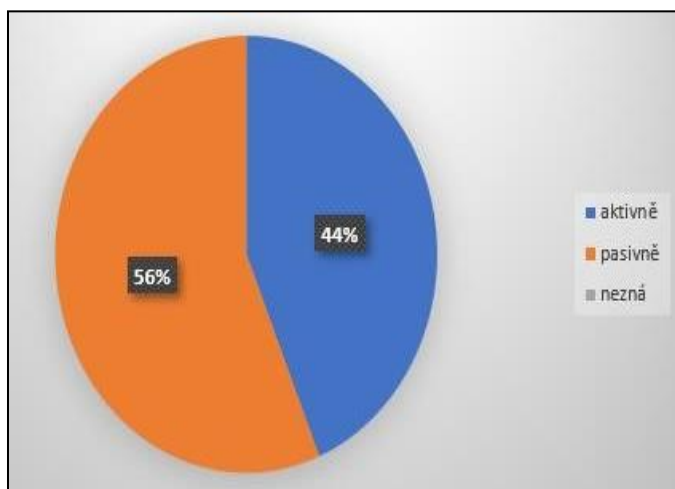
Graf č. 1: Zařazení frazému *dělat randál* do slovní zásoby u žáků ZŠ v Nové Bystřici

Graf č. 2: Zařazení frazému *dělat randál* do slovní zásoby u žáků ZŠ v Českých Budějovicích

Graf č. 3: Zařazení frazému *dělat randál* do slovní zásoby u žáků ZŠ v Praze

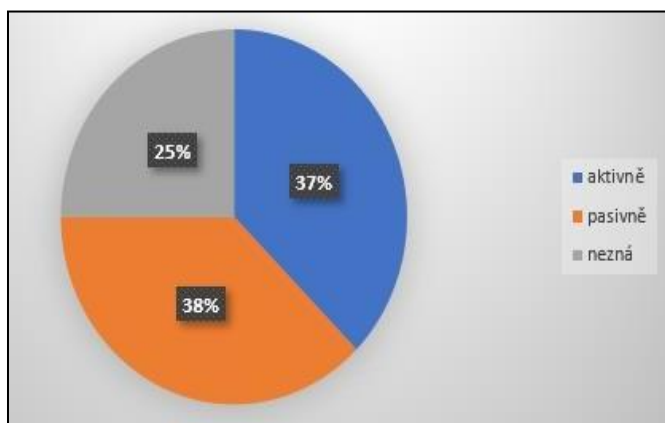

Výraz *dělat randál* někteří žáci (6 %) z Nové Bystrice a (11 %) z Českých Budějovic neznají. Naopak všichni pražští žáci tento výraz znají, ale řadí ho spíše (56 %) do pasivní slovní zásoby.

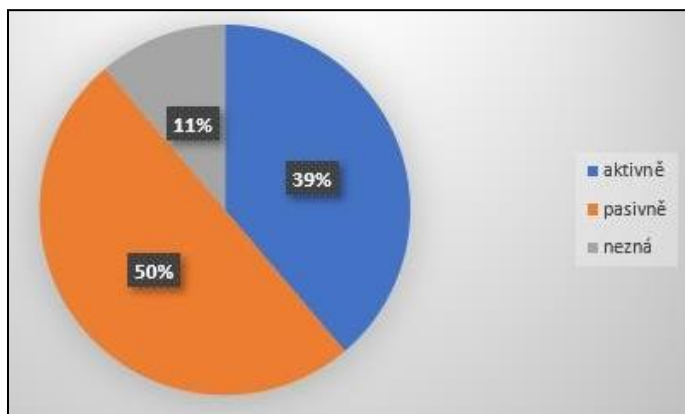
7.6 Grafické znázornění frazému *mít recht*

V této kapitole je znázorněn frazém *mít recht* podle výsledků od žáků základních škol z Nové Bystrice, z Českých Budějovic a z Prahy a jeho zařazení do aktivní slovní zásoby, pasivní slovní zásoby žáků nebo zda žáci daný frazém vůbec neznají.

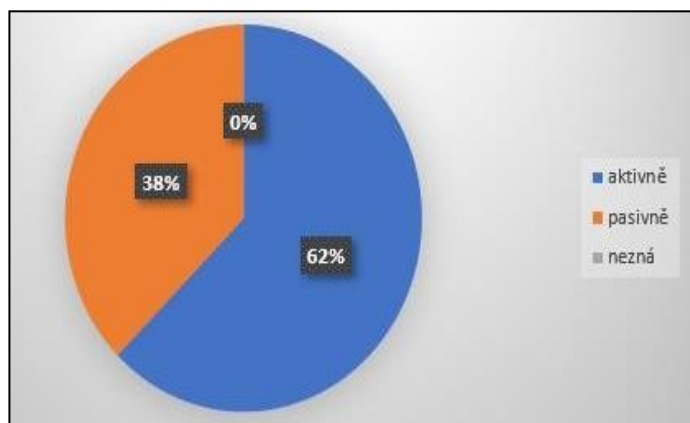
Graf č. 4: Zařazení frazému *mít recht* do slovní zásoby u žáků ZŠ v Nové Bystrici

Graf č. 5: Zařazení frazému *mít recht* do slovní zásoby u žáků ZŠ v Českých Budějovicích

Graf č. 6: Zařazení frazému *mít recht* do slovní zásoby u žáků ZŠ v Praze

Je překvapivé, že výraz *mít recht* 25 % žáků z Nové Bystřice a 11 % žáků v Českých Budějovicích vůbec nezná. V Praze výraz všichni žáci znají.

8 Data z dotazníku od studentů středních škol

8.1 Studenti z Gymnázia Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci

Gymnázium v Jindřichově Hradci je zaměřeno zejména na humanitní obory. Studentům je nabízeno mnoho cizích jazyků, např. anglický, německý, francouzský a španělský jazyk. Mohou se zúčastnit i exkurzí do partnerských měst. Gymnázium spolupracuje s německým Neckargemündem a rakouským Kremsem a Zwettlem. Gymnázium se nachází 20 km od hranic s Rakouskem. Jindřichův Hradec má 21 500 obyvatel. Gymnázium nabízí studentům čtyřleté a osmileté studium. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 18 studentů.

Všichni studenti gymnázia určili správný význam u 8 výrazů (100 %). Nejméně správná odpověď byla zaznamenána u výrazů *mít s někým techtle mechtle* a *být fachman*.

Do aktivní slovní zásoby zařadilo 16 (88,9 %) studentů výrazy *dělat randál* a *hodit si šlofika*. Do aktivní nebo pasivní slovní zásoby přiřadili studenti deset výrazů, tedy dané výrazy všichni dotazovaní znají.

Celkem 66,7 % studentů nezná výraz *být nýmand*.

Tab. č. 5: Znalost frazémů s germanismy u studentů gymnázia v Jindřichově Hradci

výraz	správná odpověď	aktivně	pasivně	nezná
dělat randál	18 (100 %)	16 (88,9 %)	2 (11,1 %)	0 (0 %)
být v trapu	18 (100 %)	9 (50 %)	7 (38,9 %)	2 (11,1 %)
mít fofr	18 (100 %)	13 (72,2 %)	5 (27,8 %)	0 (0 %)
hodit si šlofika	18 (100 %)	16 (88,9 %)	2 (11,1 %)	0 (0 %)
být machr	17 (94,4 %)	14 (77,8 %)	4 (22,2 %)	0 (0 %)
mít recht	18 (100 %)	12 (66,7 %)	6 (33,3 %)	0 (0 %)
být paf	18 (100 %)	11 (61,1 %)	7 (38,9 %)	0 (0 %)
dát něco do pucu	18 (100 %)	11 (61,1 %)	7 (38,9 %)	0 (0 %)
být kaput	17 (94,4 %)	12 (66,7 %)	6 (33,3 %)	0 (0 %)
mít na někoho pífku	15 (83,3 %)	8 (44,4 %)	8 (44,4 %)	2 (11,1 %)
pustit si pusu na špacír	18 (100 %)	12 (66,7 %)	6 (33,3 %)	0 (0 %)
mít glanc	15 (83,3 %)	8 (44,4 %)	8 (44,4 %)	2 (11,1 %)
mít grif	16 (88,9 %)	9 (50 %)	5 (27,8 %)	4 (22,2 %)
mít někoho v merku	16 (88,9 %)	13 (72,2 %)	5 (27,8 %)	0 (0 %)
mít s někým techtle mechtle	14 (77,8 %)	12 (66,7 %)	5 (27,8 %)	1 (5,6 %)
mít šajn	17 (94,4 %)	8 (44,4 %)	8 (44,4 %)	2 (11,1 %)
být samý špás	15 (83,3 %)	12 (66,7 %)	3 (16,7 %)	3 (16,7 %)
být fachman	14 (77,8 %)	9 (50 %)	8 (44,4 %)	1 (5,6 %)
být nýmand	15 (83,3 %)	3 (16,7 %)	3 (16,7 %)	12 (66,7 %)
dělat s něčím štráchy	15 (83,3 %)	12 (66,7 %)	5 (27,8 %)	1 (5,6 %)

8.2 Studenti z Gymnázia Česká v Českých Budějovicích

Každý student na gymnáziu musí studovat nejméně dva cizí jazyky. Žáci si mohou vybrat anglický jazyk, německý jazyk nebo francouzštinu. Gymnázium vidí svou prioritu a kvalitu právě ve výuce cizích jazyků. Nachází se 40 km od hranic s Rakouskem. Škola spolupracuje s Goethe institutem a s partnerskými školami v Pasově a Fürstenzellu. Na gymnáziu bylo odevzdáno 27 vyplněných dotazníků.

Všichni studenti gymnázia určili správný ekvivalent u 11 výrazů (100 %). Celkem 8 výrazů všichni dotazovaní znají a výrazy patří do aktivní nebo pasivní slovní zásoby.

Výraz *dělat s něčím/někým štráchy* nezná 20 (74 %) dotazovaných. Výrazy *být fachman* a *dělat s něčím/někým štráchy* nezařadil nikdo z dotazovaných do své aktivní slovní zásoby.

Tab. č. 6: Znalost frazémů s germanismy u studentů gymnázia v Českých Budějovicích

výraz	správná odpověď	aktivně	pasivně	nezná
být na něco machr	27 (100 %)	20 (74 %)	7 (26 %)	0 (0 %)
dělat randál	27 (100 %)	18 (66,7 %)	9 (33,3 %)	0 (0 %)
mít šajn	27 (100 %)	18 (66,7 %)	9 (33,3 %)	0 (0 %)
hodit si šlofíka	27 (100 %)	17 (63 %)	10 (37 %)	0 (0 %)
mít recht	27 (100 %)	15 (55,6 %)	12 (44,4 %)	0 (0 %)
být kaput	27 (100 %)	14 (51,9 %)	13 (48,1 %)	0 (0 %)
být paf	27 (100 %)	14 (51,9 %)	13 (48,1 %)	0 (0 %)
dát něco do pucu	27 (100 %)	11 (40,7 %)	16 (59,3 %)	0 (0 %)
být v trapu	27 (100 %)	8 (29,7 %)	17 (63 %)	2 (7,4 %)
mít někoho v merku	27 (100 %)	8 (29,7 %)	18 (66,7 %)	1 (3,7 %)
mít na někoho pífku	27 (100 %)	4 (14,8 %)	17 (63 %)	6 (22,2 %)
mít fofr	26 (96,2 %)	19 (70,4 %)	7 (26 %)	1 (3,7 %)
být nýmand	26 (96,2 %)	7 (26 %)	16 (59,3 %)	4 (14,8 %)
mít glanc	26 (96,2 %)	3 (11,1 %)	11 (40,7 %)	13 (48,1 %)
pustit si pusu na špacír	25 (92,5 %)	10 (37 %)	17 (63 %)	0 (0 %)
být samý špás	25 (92,5 %)	2 (7,4 %)	19 (70,4 %)	6 (22,2 %)
mít grif	23 (85,1 %)	12 (44,4 %)	9 (33,3 %)	6 (22,2 %)
být fachman	22 (81,4 %)	0 (0 %)	17 (63 %)	10 (37 %)
mít s někým techtle mechtle	20 (74 %)	5 (18,5 %)	13 (48,1 %)	9 (33,3 %)
dělat s něčím štráchy	20 (74 %)	0 (0 %)	7 (26 %)	20 (74 %)

8.3 Studenti ze Střední odborné školy pedagogické v Praze

Střední odborná škola pedagogická je spojena s lyceem a s vyšší odbornou pedagogickou školou. Nachází se v Evropské ulici v Praze. Nachází se 175 km od hranice s Německem. Škola podporuje výjezdy svých studentů do zahraničí. Jejich partnerským městem jsou Čáchy. Studenti mají povinně anglický jazyk a jako druhý cizí jazyk si mohou zvolit němčinu, francouzštinu nebo španělštinu. Dotazník vyplnilo 35 studentů.

Všichni dotazovaní uvedli správnou odpověď u výrazu *dělat randál* a *být v trapu*. Dále respondenti uvedli nejvyšší procenta správnosti 97,1 % u výrazů *hodit si šlofika*, *být paf*, *mít fojr* a *být machr*.

Do aktivní slovní zásoby respondenti zařadili zejména výrazy *mít fojr*, *hodit si šlofika*, *dělat randál* a *být machr*.

Celkem 73,9 % respondentů uvedlo, že výraz *dělat štráchy* a 65,2 % výraz *být fachman* nezná.

Tab. č. 7: Znalost frazémů s germanismy u studentů střední školy v Praze

výraz	správná odpověď	aktivně	pasivně	nezná
dělat randál	35 (100 %)	25 (71 %)	9 (26,1 %)	1 (2,9 %)
být v trapu	35 (100 %)	9 (26,1 %)	22 (62,3 %)	4 (11,6 %)
mít fojr	34 (97,1 %)	27 (76,8 %)	8 (23,2 %)	0 (0 %)
hodit si šlofika	34 (97,1 %)	27 (76,8 %)	8 (23,2 %)	0 (0 %)
být machr	34 (97,1 %)	23 (65,2 %)	12 (34,8 %)	0 (0 %)
mít recht	34 (97,1 %)	21 (59,4 %)	13 (37,7 %)	1 (2,9 %)
být paf	34 (97,1 %)	12 (34,8 %)	22 (62,3 %)	1 (2,9 %)
dát něco do pucu	33 (94,2 %)	14 (40,6 %)	19 (53,6 %)	2 (5,8 %)
být kaput	33 (94,2 %)	11 (31,9 %)	23 (65,2 %)	1 (2,9 %)
mít na někoho pifku	33 (94,2 %)	11 (31,9 %)	23 (65,2 %)	1 (2,9 %)
pustit si pusu na špacír	32 (91,3 %)	8 (23,2 %)	26 (73,9 %)	1 (2,9 %)
mít glanc	31 (88,4 %)	2 (5,8 %)	14 (40,6 %)	19 (53,6 %)
mít grif	30 (85,5 %)	11 (31,9 %)	20 (56,5 %)	4 (11,6 %)
mít někoho v merku	30 (85,5 %)	10 (29 %)	22 (62,3 %)	3 (8,7 %)
mít s někým techtle mechtle	29 (82,6 %)	9 (26,1 %)	21 (60,9 %)	5 (13 %)
mít šajn	28 (79,7 %)	14 (40,6 %)	19 (53,6 %)	2 (5,8 %)
být samý špás	28 (79,7 %)	3 (8,7 %)	20 (56,5 %)	12 (34,8 %)
být fachman	27 (76,8 %)	1 (2,9 %)	11 (31,9 %)	23 (65,2 %)
být nýmmand	26 (73,9 %)	4 (11,6 %)	20 (56,5 %)	11 (31,9 %)
dělat štráchy	25 (71 %)	1 (2,9 %)	8 (23,2 %)	26 (73,9 %)

8.4 Porovnání frazémů mezi SŠ z J. Hradce, Č. Budějovic a Prahy

Srovnání mezi středními školami vykazuje oproti porovnání základních škol velké rozdíly. Mezi nejpoužívanější výrazy řadí všechny tři školy výrazy *dělat randál*, *být machr*, *hodit si šlofíka* a *mít fofr*. Studenti z Jindřichova Hradce zařadili výraz *mít někoho v merku* v 72,2 % do aktivní slovní zásoby oproti tomu studenti z Českých Budějovic a z Prahy v pouhých 29 %. Rozdíl tedy činí 43 %. Ještě větší rozdíl se projevil u výrazu *dělat štráchy*. Celkem 66,7 % studentů z Jindřichova Hradce tento výraz přiřadilo mezi více používané, zato studenti z Českých Budějovic nezařadili tento výraz vůbec do aktivní zásoby a studenti z Prahy zařadili zmíněný výraz do aktivní slovní zásoby pouze v 2,9 %. U tohoto výrazu je rozdíl zařazení do aktivní slovní zásoby přes 63 %. Přehlednější srovnání těchto odlišných výsledků ukazují grafy č. 7 - 9.

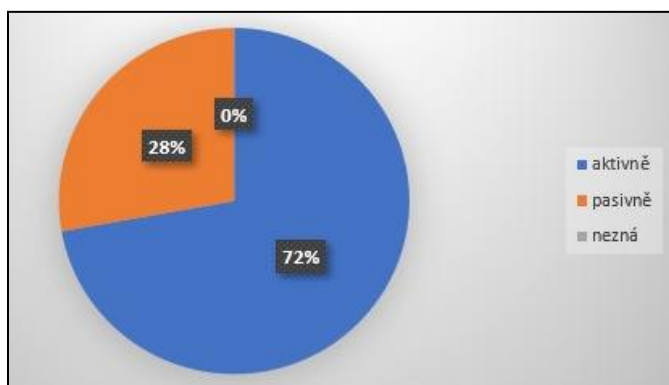
Tab. č. 8: Porovnání aktivní znalosti frazémů s germanismy u studentů středních škol

Jindřichův Hradec	České Budějovice	Praha
dělat randál (88,9 %)	být machr (74 %)	mít fofr (76,8 %)
hodit si šlofíka (88,9 %)	mít fofr (70,4 %)	hodit si šlofíka (76,8 %)
být machr (77,8 %)	dělat randál (66,7 %)	dělat randál (71 %)
mít fofr (72,2 %)	mít šajn (66,7 %)	být machr (65,2 %)
mít někoho v merku (72,2 %)	hodit si šlofíka (63 %)	mít recht (59,4 %)
mít recht (66,7 %)	mít recht (55,6 %)	dát něco do pucu (40,6 %)
být kaput (66,7 %)	být kaput (51,9 %)	mít šajn (40,6 %)
pustit si pusu na špacír (66,7 %)	být paf (51,9 %)	být paf (34,8 %)
mít s někým techtle mechtle (66,7 %)	mít grif (44,4 %)	být kaput (31,9 %)
dělat s něčím štráchy (66,7 %)	dát něco do pucu (40,7 %)	mít na někoho pifku (31,9 %)
být samý špás (66,7 %)	pustit si pusu na špacír (37 %)	mít grif (31,9 %)
být paf (61,1 %)	být v trapu (29,7 %)	mít někoho v merku (29 %)
dát něco do pucu (61,1 %)	mít někoho v merku (29,7 %)	být v trapu (26,1 %)
být fachman (50 %)	být nýmand (26 %)	mít s někým techtle mechtle (26,1 %)
být v trapu (50 %)	mít s někým techtle mechtle (18,5 %)	pustit si pusu na špacír (23,2 %)
mít grif (50 %)	mít na někoho pifku (14,8 %)	být nýmand (11,6 %)
mít na někoho pifku (44,4 %)	mít glanc (11,1 %)	být samý špás (8,7 %)
mít glanc (44,4 %)	být samý špás (7,4 %)	mít glanc (5,8 %)
mít šajn (44,4 %)	být fachman (0 %)	být fachman (2,9 %)
být nýmand (16,7 %)	dělat s něčím štráchy (0 %)	dělat s něčím štráchy (2,9 %)

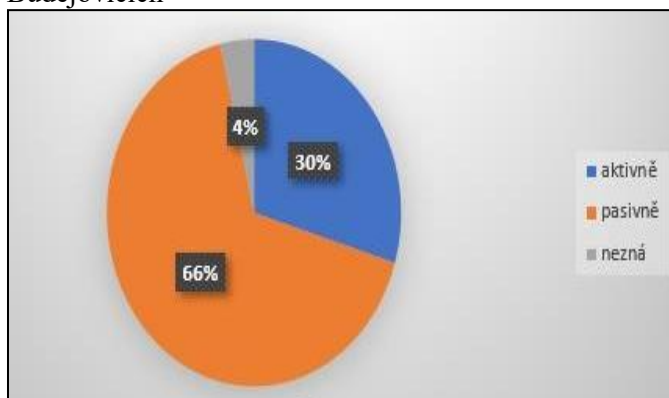
8.5 Grafické znázornění frazému *mít někoho v merku*

V této kapitole je znázorněn frazém *mít někoho v merku* podle výsledků od studentů středních škol z Jindřichova Hradce, z Českých Budějovic a z Prahy a jeho zařazení do aktivní slovní zásoby, pasivní slovní zásoby studentů nebo zda studenti daný frazém vůbec neznají.

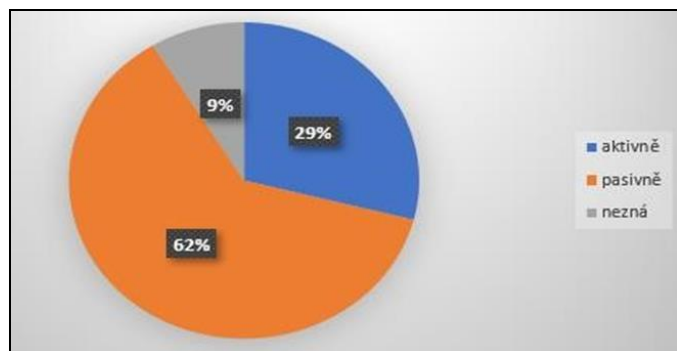
Graf č. 7: Zařazení frazému *mít někoho v merku* do slovní zásoby u studentů gymnázia v Jindřichově Hradci

Graf č. 8: Zařazení frazému *mít někoho v merku* do slovní zásoby u studentů gymnázia v Českých Budějovicích

Graf č. 9: Zařazení frazému *mít někoho v merku* do slovní zásoby u studentů střední školy v Praze

Výraz *mít někoho v merku* všichni studenti z Jindřichova Hradce znají, 4 % studentů z Českých Budějovic jej nezná a v Praze jej nezná 9 % studentů.

9 Data z dotazníku od studentů vysokých škol

9.1 Studenti z Jihočeské univerzity

Jihočeská univerzita se nachází v Českých Budějovicích ve vzdálenosti 40 km od hranic s Rakouskem. Patří do sítě veřejných vysokých škol a studentům nabízí studijní programy na osmi fakultách. Dotazníkové šetření probíhalo zejména na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity, ale zúčastnilo se ho i 8 respondentů z Ekonomické fakulty JU a 2 respondenti z Přírodovědecké fakulty JU. Všichni studenti na Pedagogické fakultě musí absolvovat alespoň jeden semestr předmět cizí jazyk, mohou si vybrat z anglického nebo německého jazyka. Studenti, kteří daný jazyk studují, tento předmět absolvovat nemusí. Dotazník vyplnilo celkem 50 studentů.

Všichni dotazovaní uvedli správný ekvivalent k výrazům – *být paf*, *pustit si pusu na špacír*, *být machr* a *hodit si šlofíka*.

Do aktivní nebo pasivní slovní zásoby zařadili respondenti výrazy *mít fofr*, *být machr*, *mít recht*, *hodit si šlofíka* a *dělat randál*. Do pasivní zásoby studentů patří zejména výraz *mít glanc* u 34 (68 %) respondentů a *pustit si pusu na špacír* u 29 (58 %) respondentů.

Celkem 32 (64 %) studentů nezná výraz *dělat s něčím štráchy* a 19 (38 %) studentů výraz *být fachman*, což je překvapivé.

Tab. č. 9: Znalost frazémů s germanismy u studentů vysoké školy v Českých Budějovicích

výraz	správná odpověď	aktivně	pasivně	nezná
být kaput	49 (98 %)	30 (60 %)	18 (36 %)	2 (4 %)
být paf	50 (100 %)	32 (64 %)	17 (34 %)	1 (2 %)
být fachman	45 (90 %)	10 (20 %)	21 (42 %)	19 (38 %)
mít fofr	49 (98 %)	33 (66 %)	17 (34 %)	0 (0 %)
mít glanc	47 (94 %)	5 (10 %)	34 (68 %)	11 (22 %)
mít grif	48 (96 %)	22 (44 %)	24 (48 %)	2 (4 %)
pustit si pusu na špacír	50 (100 %)	19 (38 %)	29 (58 %)	2 (4 %)
dát něco do pucu	49 (98 %)	26 (52 %)	22 (44 %)	1 (2 %)
být machr	50 (100 %)	30 (60 %)	20 (40 %)	0 (0 %)
mít na někoho pifku	47 (94 %)	16 (32 %)	27 (54 %)	7 (14 %)
mít šajn	44 (88 %)	30 (60 %)	20 (40 %)	0 (0 %)
mít recht	49 (98 %)	39 (78 %)	11 (22 %)	0 (0 %)
hodit si šlofíka	50 (100 %)	45 (90 %)	5 (10 %)	0 (0 %)
mít někoho v merku	48 (96 %)	25 (50 %)	22 (44 %)	3 (6 %)
mít s někým techtle mechtle	47 (94 %)	23 (46 %)	22 (44 %)	5 (10 %)
dělat s něčím štráchy	40 (80 %)	4 (8 %)	14 (28 %)	32 (64 %)

být samý špás	47 (94 %)	24 (48 %)	22 (44 %)	4 (8 %)
být v trapu	49 (98 %)	24 (48 %)	24 (48 %)	2 (4 %)
být nýmmand	48 (92 %)	15 (30 %)	25 (50 %)	10 (20 %)
dělat randál	49 (98 %)	36 (72 %)	14 (28 %)	0 (0 %)

9.2 Studenti z Vyšší odborné školy pedagogické a sociální v Praze

Vyšší odborná škola pedagogická a sociální se nachází v Evropské ulici v hlavním městě České republiky v Praze. Patří do sítě veřejných vyšších odborných škol. I zde se studenti učí anglickému a německému jazyku. Studium je ukončeno obhajobou práce, zkouškou z profilových předmětů, ale i zkouškou z anglického jazyka. Škola organizuje i exkurze do sousedních států a nabízí studentům zapojení do projektů Erasmus+. Dotazníky vyplnilo 50 respondentů.

Správný význam uvedlo 50 (100 %) respondentů u výrazů *hodit si šlofika*, *být v trapu* a *dělat randál*. Výrazy *být paf*, *mít fojfr*, *být machr*, *hodit si šlofika* a *dělat randál* řadí všichni respondenti do své aktivní nebo pasivní slovní zásoby.

Do aktivní slovní zásoby řadí 40 (80 %) respondentů výraz *mít fojfr* a 39 (78 %) respondentů výraz *hodit si šlofika*. Do pasivní slovní zásoby 36 (72 %) dotazovaných přiřadilo výraz *pustit si pusu na špacír*. Pouze 2 (4 %) respondenti uvádí, že výraz *mít glanc* a výraz *dělat s něčím štráchy* patří do jejich aktivní slovní zásoby.

Celkem 33 (66 %) studentů nezná výraz *dělat s něčím štráchy* a 20 (40 %) studentů nezná výrazy *být fachman* a *mít glanc*.

Tab. č. 10: Znalost frazémů s germanismy u studentů vysoké školy v Praze

výraz	správná odpověď	aktivně	pasivně	nezná
být kaput	49 (98 %)	34 (68 %)	15 (30 %)	1 (2 %)
být paf	49 (98 %)	26 (52 %)	24 (48 %)	0 (0 %)
být fachman	42 (84 %)	13 (26 %)	17 (34 %)	20 (40 %)
mít fojfr	49 (98 %)	40 (80 %)	10 (20 %)	0 (0 %)
mít glanc	46 (92 %)	2 (4 %)	28 (46 %)	20 (40 %)
mít grif	45 (90 %)	20 (40 %)	25 (50 %)	5 (10 %)
pustit si pusu na špacír	47 (94 %)	13 (26 %)	36 (72 %)	1 (2 %)
dát něco do pucu	49 (98 %)	20 (40 %)	27 (54 %)	3 (6 %)
být machr	49 (98 %)	34 (68 %)	16 (32 %)	0 (0 %)
mít na někoho pifku	48 (96 %)	12 (24 %)	28 (56 %)	10 (20 %)
mít šajn	43 (86 %)	21 (42 %)	27 (54 %)	2 (4 %)
mít recht	49 (98 %)	29 (58 %)	20 (40 %)	1 (2 %)

hodit si šlofíka	50 (100 %)	39 (78 %)	11 (22 %)	0 (0 %)
mít někoho v merku	45 (90 %)	14 (28 %)	32 (64 %)	4 (8 %)
mít s někým techtle mechtle	43 (86 %)	14 (28 %)	29 (58 %)	17 (34 %)
dělat s něčím štráchy	40 (80 %)	2 (4 %)	15 (30 %)	33 (66 %)
být samý špás	43 (86 %)	4 (8 %)	29 (58 %)	17 (34 %)
být v trapu	50 (100 %)	14 (28 %)	29 (58 %)	7 (14 %)
být nýmand	43 (86 %)	6 (12 %)	29 (58 %)	15 (30 %)
dělat randál	50 (100 %)	35 (70 %)	15 (30 %)	0 (0 %)

9.3 Porovnání výsledků studentů VŠ z Českých Budějovic a Prahy

Nejčastěji studenti do aktivní slovní zásoby zařadili výrazy *hodit si šlofíka*, *dělat randál* a *mít fofr*. Dále uvedli, že aktivně používají i výrazy *být paf* nebo *být machr*. Výraz *mít recht* řadí studenti taktéž do aktivní slovní zásoby, ale jihočeští studenti v 78 % a pražští o dvacet procent méně, tedy v 58 %.

Nejméně do aktivní slovní zásoby řadili studenti výrazy *dělat štráchy*, *mít glanc*, *být nýmand* a *mít na někoho pifku*. Největší rozdíl mezi studenty byl zaznamenán u výrazu *být samý špás*. Celkem 48 % studentů z Jihočeské univerzity tento výraz zařadilo do aktivní slovní zásoby, oproti tomu pražští studenti v pouhých 8 %. Přehlednější srovnání těchto odlišných výsledků ukazují grafy č. 10 - 11. Další rozdíl nad 20 % byl evidován u výrazu *mít někoho v merku* a *být v trapu*.

Tab. č. 11: Porovnání aktivní znalosti frazémů s germanismy u studentů vysokých škol

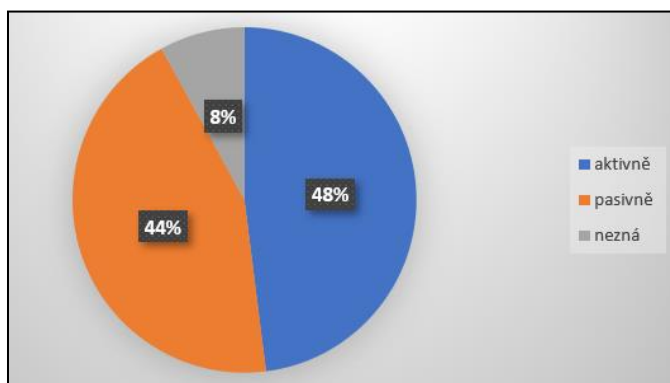
České Budějovice	Praha
hodit si šlofíka (90 %)	mít fofr (80 %)
mít recht (78 %)	hodit si šlofíka (78 %)
dělat randál (72 %)	dělat randál (70 %)
mít fofr (66 %)	být machr (68 %)
být paf (64 %)	být kaput (68 %)
mít šajn (60 %)	mít recht (58 %)
být machr (60 %)	být paf (52 %)
být kaput (60 %)	mít šajn (42 %)
dát něco do pucu (52 %)	dát něco do pucu (40 %)
mít někoho v merku (50 %)	mít grif (40 %)
být samý špás (48 %)	mít někoho v merku (28 %)
být v trapu (48 %)	mít s někým techtle mechtle (28 %)
mít s někým techtle mechtle (46 %)	být v trapu (28 %)
mít grif (44 %)	pustit si pusu na špacír (26 %)
pustit si pusu na špacír (38 %)	být fachman (26 %)

mít na někoho pífku (32 %)	mít na někoho pífku (24 %)
být nýmand (30 %)	být nýmand (12 %)
být fachman (20 %)	být samý špás (8 %)
mít glanc (10 %)	mít glanc (4 %)
dělat s něčím štráchy (8 %)	dělat s něčím štráchy (4 %)

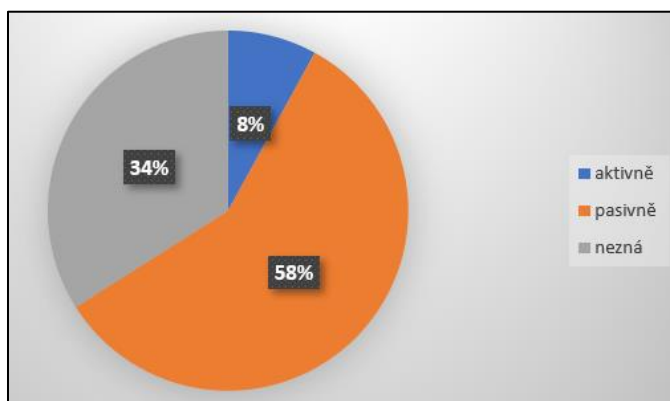
9.4 Grafické znázornění frazému *být samý špás*

V této kapitole je znázorněn frazém *být samý špás* podle výsledků od studentů vysokých škol z Českých Budějovic a z Prahy a jeho zařazení do aktivní slovní zásoby, pasivní slovní zásoby studentů nebo zda studenti daný frazém vůbec neznají.

Graf č. 10: Zařazení frazému *být samý špás* do slovní zásoby u studentů vysoké školy v Českých Budějovicích

Graf č. 11: Zařazení frazému *mít někoho v merku* do slovní zásoby u studentů vysoké školy v Praze

10 Porovnání frazémů s germanismy mezi žáky a studenty

V následujících tabulkách bude porovnána znalost frazémů žáků na základní škole, gymnáziu a vysoké škole podle místa školy. Bude zjištěno, zda se proměňuje zařazení jednotlivých výrazů do aktivní slovní zásoby u žáků a studentů různého věku, ale žijících v jedné předem vytyčené oblasti, tedy v těsném příhraničí s Rakouskem, v krajském městě Jihočeského kraje a hlavním městě České republiky.

10.1 ZŠ Nová Bystřice a Gymnázium V. N. v Jindřichově Hradci

Základní škola Nová Bystřice leží přibližně patnáct kilometrů od Gymnázia Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci. Někteří žáci po absolvování povinné školní docházky následně odchází právě na gymnázium do Jindřichova Hradce. Vzdálenost škol k hranicím s Rakouskem je tedy téměř minimální, rozdíl činí 17 km.

K velmi používaným výrazům patří podle žáků z Nové Bystřice a studentů z Jindřichova Hradce výrazy *dělat randál*, *hodit si šlofíka*, *mít fofr* a *být machr*. Žáci z Nové Bystřice mezi pět nejpoužívanějších výrazů řadí výraz *dát něco do pucu* oproti studentům, kteří mezi pět nejpoužívanějších zařadili výraz *mít někoho v merku*. U tohoto výrazu je výrazný i rozdíl v zařazení. Žáci z Nové Bystřice přiznali, že tento výraz používá pouhých 21,9 %, ale studentů z Jindřichova Hradce 72,2 %.

Nikdo z žáků z Nové Bystřice výraz *mít glanc* nezařadil do aktivní slovní zásoby. Oproti 44,4 % studentů z Jindřichova Hradce, kteří tento výraz řadí do své aktivní slovní zásoby. U všech výrazů bylo zaznamenáno vyšší procento zařazení výrazů do aktivní slovní zásoby u studentů gymnázia. To se dalo předpokládat.

Tab. č. 12: Porovnání aktivní znalosti frazémů s germanismy u žáků ZŠ v Nové Bystřici a u studentů gymnázia z Jindřichova Hradce

Nová Bystřice	Jindřichův Hradec
dělat randál (68,8 %)	dělat randál (88,9 %)
hodit si šlofíka (65,7 %)	hodit si šlofíka (88,9 %)
mít fofr (59,4 %)	být machr (77,8 %)
dát něco do pucu (50,1 %)	mít fofr (72,2 %)
být machr (46,8 %)	mít někoho v merku (72,2 %)
být kaput (40,6 %)	mít recht (66,7 %)
mít recht (37,5 %)	být kaput (66,7 %)
být v trapu (31,3 %)	pustit si pusu na špacír (66,7 %)
mít šajn (31,3 %)	mít s někým techtle mechtle (66,7 %)
být paf (28,1 %)	dělat s něčím štráchy (66,7 %)

mít někoho v merku (21,9 %)	být samý špás (66,7 %)
pustit si pusu na špacír (21,9 %)	být paf (61,1 %)
mít grif (15,7 %)	dát něco do pucu (61,1 %)
být samý špás (15,7 %)	být fachman (50 %)
být nýmand (12,5 %)	být v trapu (50 %)
mít na někoho pífku (9,4 %)	mít grif (50 %)
být fachman (9,4 %)	mít na někoho pífku (44,4 %)
mít s někým techtle mechtle (6,2 %)	mít glanc (44,4 %)
dělat s něčím štráchy (6,2 %)	mít šajn (44,4 %)
mít glanc (0 %)	být nýmand (16,7 %)

10.2 ZŠ Máj I, Gymnázium Česká a Jihočeská univerzita

Základní škola Máj I, Gymnázium Česká i Jihočeská univerzita se nacházejí v krajském městě Jihočeského kraje v Českých Budějovicích. K nejvíce používaným výrazům zařadili žáci i studenti výrazy *hodit si šlofíka*, *dělat randál* a *mít fofr*.

Je zajímavé, že výraz *hodit si šlofíka* řadí 72 % žáků ze ZŠ Máj I do aktivní slovní zásoby, kdežto mezi studenty gymnázia Česká je procento zařazení nižší, jen 63 % a u studentů Jihočeské univerzity opět roste na 90 %. Zde vidíme, že tendence zařazení výrazu do aktivní slovní zásoby se mezi studenty proměňuje.

Tab. č. 13: Porovnání aktivní znalosti frazémů s germanismy u žáků základní školy, gymnázia a vysoké školy v Českých Budějovicích

ZŠ Máj I	Gymnázium Česká	Jihočeská univerzita
hodit si šlofíka (72 %)	být machr (74 %)	hodit si šlofíka (90 %)
dělat randál (66,4 %)	mít fofr (70,4 %)	mít recht (78 %)
mít fofr (55,6 %)	dělat randál (66,7 %)	dělat randál (72 %)
být machr (55,6 %)	mít šajn (66,7 %)	mít fofr (66 %)
dát něco do pucu (50 %)	hodit si šlofíka (63 %)	být paf (64 %)
mít recht (38,8 %)	mít recht (55,6 %)	mít šajn (60 %)
být v trapu (38,8 %)	být kaput (51,9 %)	být machr (60 %)
být kaput (33,3 %)	být paf (51,9 %)	být kaput (60 %)
mít šajn (33,3 %)	mít grif (44,4 %)	dát něco do pucu (52 %)
mít grif (27,7 %)	dát něco do pucu (40,7 %)	mít někoho v merku (50 %)
mít na někoho pífku (27,7 %)	pustit si pusu na špacír (37 %)	být samý špás (48 %)
být paf (22,4 %)	být v trapu (29,7 %)	být v trapu (48 %)
pustit si pusu na špacír (22,4 %)	mít někoho v merku (29,7 %)	mít s někým techtle mechtle (46 %)
být samý špás (16,7 %)	být nýmand (26 %)	mít grif (44 %)

mít někoho v merku (16,7 %)	mít s někým techtle mechtle (18,5 %)	pustit si pusu na špacír (38 %)
mít s někým techtle mechtle (11,2 %)	mít na někoho pifku (14,8 %)	mít na někoho pifku (32 %)
být nýmand (5,6 %)	mít glanc (11,1 %)	být nýmand (30 %)
mít glanc (5,6 %)	být samý špás (7,4 %)	být fachman (20 %)
dělat s něčím štráchy (5,6 %)	být fachman (0 %)	mít glanc (10 %)
být fachman (0 %)	dělat s něčím štráchy (0 %)	dělat s něčím štráchy (8 %)

10.3 ZŠ Lyčkovo nám., Střední ped. š. a Vyšší odborná škola ped. a soc. Praha

Základní škola Lyčkovo náměstí, Střední pedagogická škola i Vyšší odborná škola pedagogická a sociální se nachází v hlavním městě České republiky v Praze. K nejvíce používaným výrazům zařadili studenti i žáci výrazy *mít fofr*, *být machr*, *hodit si šlofíka* a *dělat randál*. Žáci ze základní školy a studenti střední školy do pěti nejpoužívanějších výrazů řadí výraz *mít recht*, oproti studentům z vyšší odborné školy. Ti výraz *mít recht* označili za šestý nejpoužívanější.

Za nejméně používané výrazy označili všichni dotazovaní výrazy *dělat s něčím štráchy*, *mít glanc* a *být samý špás*. Zařazení do aktivní slovní zásoby s přibývajícím věkem převážně stoupá. U výrazů *hodit si šlofíka*, *dělat randál* a *být kaput* procento zařazení mezi stupni škol stoupá o dvacet procent a více.

Výjimku tvoří výraz *mít na někoho pifku*, u kterého vykazují vyšší procento zařazení do aktivní slovní zásoby studenti střední školy (31,9 %) než studenti vysoké školy (24 %) a u výrazu *dělat s něčím štráchy* nejvyšší procento překvapivě vykazují žáci základní školy (6,25 %), dále studenti vysoké školy (4 %) a nejméně používají tento výraz studenti střední školy (2,9 %).

Tab. č. 14: Porovnání aktivní znalosti frazémů s germanismy u žáků základní, střední a vysoké školy v Praze

Lyčkovo náměstí	Střední pedagogická škola	Vyšší odborná škola pedagog.
mít fofr (62,5 %)	mít fofr (76,8 %)	mít fofr (80 %)
být machr (62,5 %)	hodit si šlofíka (76,8 %)	hodit si šlofíka (78 %)
mít recht (62,5 %)	dělat randál (71 %)	dělat randál (70 %)
hodit si šlofíka (56,2 %)	být machr (65,2 %)	být machr (68 %)
dělat randál (43,75 %)	mít recht (59,4 %)	být kaput (68 %)
dát něco do pucu (43,75 %)	dát něco do pucu (40,6 %)	mít recht (58 %)
mít šajn (37,5 %)	mít šajn (40,6 %)	být paf (52 %)
být paf (37,5 %)	být paf (34,8 %)	mít šajn (42 %)

být kaput (31,25 %)	být kaput (31,9 %)	dát něco do pucu (40 %)
mít grif (31,25 %)	mít na někoho pifku (31,9 %)	mít grif (40 %)
pustit si pusu na špacír (18,75 %)	mít grif (31,9 %)	mít někoho v merku (28 %)
mít na někoho pifku (18,75 %)	mít někoho v merku (29 %)	mít s někým techtle mechtle (28 %)
být v trapu (18,75 %)	být v trapu (26,1 %)	být v trapu (28 %)
mít něco/někoho v merku (18,75 %)	mít s někým techtle mechtle (26,1 %)	pustit si pusu na špacír (26 %)
být nýmand (12,5 %)	pustit si pusu na špacír (23,2 %)	být fachman (26 %)
mít s někým techtle mechtle (6,25 %)	být nýmand (11,6 %)	mít na někoho pifku (24 %)
být samý špás (6,25 %)	být samý špás (8,7 %)	být nýmand (12 %)
dělat s něčím štráchy (6,25 %)	mít glanc (5,8 %)	být samý špás (8 %)
být fachman (6,25 %)	být fachman (2,9 %)	mít glanc (4 %)
mít glanc (6,25 %)	dělat s něčím štráchy (2,9 %)	dělat s něčím štráchy (4 %)

11 Závěrečné porovnání znalostí frazémů s germanismy

K tomu, aby bylo možno vyslovit závěry dotazníkového šetření, byla sestavena výsledná tabulka, kam byly doplněny údaje ze sloupce: *Znám a užívám aktivně* ze všech zkoumaných škol.

V záhlaví sloupce je vždy uvedena zkratka školy, v řádkách jsou vypsány sledované frazémy a tučně je označeno nejvyšší dosažené procento znalosti a užívání frazému mezi žáky a studenty.

Tab. č. 15: Závěrečné porovnání zařazení frazémů s germanismy do aktivní slovní zásoby všech dotazovaných

	ZŠ NB	ZŠ ČB	ZŠ P	G. JH	G. ČB	SP P	JČU	VOŠP
být fachman	9,4 %	0 %	6,3 %	50 %	0 %	2,9 %	20 %	26 %
být kaput	40,6 %	33,3 %	31,3 %	66,7 %	51,9 %	31,9 %	60 %	68 %
být machr	46,8 %	55,6 %	62,5 %	77,8 %	74 %	65,2 %	60 %	68 %
být nýmand	12,5 %	5,6 %	12,5 %	16,7 %	26 %	11,6 %	30 %	12 %
být paf	28,1 %	22,4 %	37,5 %	61,1 %	51,9 %	34,8 %	64 %	52 %
být v trapu	31,3 %	38,8 %	18,8 %	50 %	29,7 %	26,1 %	48 %	28 %
být samý špás	15,7 %	16,7 %	6,3 %	66,7 %	7,4 %	8,7 %	48 %	8 %
dát něco do pucu	50,1 %	50 %	43,8 %	61,1 %	40,7 %	40,6 %	52 %	40 %
dělat randál	68,8 %	66,4 %	43,8 %	88,9 %	66,7 %	71 %	72 %	70 %
dělat štráchy	6,2 %	5,6 %	6,3 %	66,7 %	0 %	2,9 %	8 %	4 %
hodit si šlofika	65,7 %	72 %	56,2 %	88,9 %	63 %	76,8 %	90 %	78 %
mít fofr	59,4 %	55,6 %	62,5 %	72,2 %	70,4 %	76,8 %	66 %	80 %
mít glanc	0 %	5,6 %	6,3 %	44,4 %	11,1 %	5,8 %	10 %	4 %
mít grif	15,7 %	27,6 %	31,3 %	50 %	44,4 %	31,9 %	44 %	40 %
mít pífku	9,4 %	27,7 %	18,8 %	44,4 %	14,8 %	31,9 %	32 %	24 %
mít recht	37,5 %	38,8 %	62,5 %	66,7 %	55,6 %	59,4 %	78 %	58 %
mít šajn	31,3 %	33,2 %	37,5 %	44,4 %	66,7 %	40,6 %	60 %	42 %
mít v merku	21,9 %	16,7 %	18,8 %	72,2 %	29,7 %	29 %	50 %	28 %
mít techtle mechtle	6,2 %	11,2 %	6,3 %	66,7 %	18,5 %	26,1 %	46 %	28 %
pustit si pusu na špacír	21,9 %	22,4 %	18,8 %	66,7 %	37 %	23,2 %	38 %	26 %

V dotazníkovém šetření bylo zjištěno, že nejlepších výsledků dosáhli studenti z Gymnázia Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci, třináctkrát prokázali nejvyšší znalost frazému. Na druhém místě se umístili studenti z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, ti čtyřikrát dosáhli nejvyšší znalosti a na třetím místě skončila Vyšší odborná škola pedagogická a sociální z Prahy, která získala dvakrát nejvyšší procento. Dalo se předpokládat, že základní školy střední a vysoké školy nepředčí.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích získala větší úspěšnost než Vyšší odborná škola pedagogická a sociální v Praze a při porovnání výsledků mezi základními školami v počtu nejvyššího procenta úspěšnosti předčila Základní škola v Nové Bystřici a ZŠ Máj I v Českých Budějovicích Základní školu Lyčkovo náměstí v Praze. Tyto výsledky by odpovídaly původnímu předpokladu, že žáci žijící blíže u hranic se sousedním Rakouskem a Německem se setkávají častěji s těmito vybranými frazémy s germanismy. Domnívám se tedy, že žáci žijící blíže k hranicím získávají slovní zásobu z rodiny, ze školy a ze sociálního prostředí, které i v současné době je ovlivňováno rakouskou kulturou a německým jazykem. Rodiny jezdí do Rakouska za nákupy, na výlety nebo v Rakousku někteří rodiče pracují, a tak se slovní zásoba obohacuje o německá slova.

A do jaké míry znají žáci a studenti vybrané frazémy s germanismem? Výše uvedená procenta v tabulce číslo 15 poukazují na velmi nízkou znalost a aktivní užívání těchto frazémů v běžné komunikaci. Šetření prokázalo, že uvedená procenta nejsou ani u studentů vysokých škol pro německý jazyk přívětivá.

Před šetřením jsem se domnívala, že znalost frazémů s germanismem bude vyšší. Žáci a studenti měli při vyplňování dotazníku dokonce na výběr ze tří možností, a přesto ani studenti vysokých škol neurčili u všech vybraných frazémů stoprocentně správný ekvivalent, tudíž dané frazémy neznají a nepoužívají je.

12 Didaktické aktivity pro práci s frazémy do hodin něm. jazyka

Podle V. Janíkové (2005, str. 44) se výuka cizího jazyka, tedy i německého jazyka, neobejde bez znalosti frazeologie a frazémů, které jsou používány v každodenní komunikaci rodilých mluvčích, v literárních nebo publicistických textech. Frazeologismy obohacují slovní zásobu a poukazují na vyspělost a znalost cizího jazyka daného jedince. Jedinec dokáže lépe popsat své zážitky, pocity a zkušenosti právě díky vhodnému zakomponování daného frazému do komunikace.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky definuje tyto úrovně osvojení jazyka:

A – uživatel základů jazyka

B – samostatný uživatel

C – zkušený uživatel

Dále se tyto tři kategorie dělí na podkategorie: A1, A2, B1, B2, C1 a C2.

Uživatel základů jazyka na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce: „rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a umí tyto výrazy a fráze používat. Umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, a věcech, které vlastní, a na podobné otázky umí odpovídat. Dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu/jí pomoci“ (Dziková, 2002).

V následující kapitole se pokusím o nastínění aktivit s frazémy do výuky právě žáků na úrovni A1 učící se německý jazyk.

12.1 Didaktická aktivita č. 1

Didaktická aktivita k tématu: Wie ich bin? Peter ist stark wie ein Bär.

Cíl aktivity: Žák umí popsat lidské vlastnosti.

Pomůcky: pracovní list

Frazémy: gesund wie ein Bär, hungrig wie ein Bär, stark wie ein Bär, fleißig wie eine Biene, falsch wie eine Katze, bekannt wie ein bunter Hund, nass wie eine gebadete Maus, kalt wie ein Fisch, dumm wie ein Bock, blind wie ein Maulwurf, still wie eine Maus (Frazémy vybrány z: Německo-českého slovníku frazeologizmů a ustálených spojení od K. Heřmana.)

Popis aktivity:

Aktivita je rozdělena do několika částí. Nejprve je mezi žáky rozdán pracovní list. Na začátku aktivity si žáci společně s paní učitelkou přečtou vybrané frazémy z prvního cvičení. Paní učitelka se zeptá, zda žáci všem slovům rozumí a jaká zvířata se ve cvičení nachází (opakujeme téma: zvířata). Dále je ponechána práce na samotných žácích, kteří vyhledávají ve frazémech určité vlastnosti. Vlastnosti vypíší do cvičení dvě. Ve třetím cvičení se žáci samostatně nebo ve dvojicích zamýšlí nad českými frazémy a následně je porovnávají s německými a ve čtvrtém cvičení si žáci ověří svou znalost a vhodnost frazému a jeho významu v krátkých rozhovorech.

Arbeitsblatt – Fleißig wie eine Biene

Übung 1: Lies bitte!

hungrig wie ein Bär, stark wie ein Bär, fleißig wie eine Biene, gesund wie ein Fisch im Wasser, falsch wie eine Katze, bekannt wie ein bunter Hund, nass wie eine gebadete Maus, kalt wie ein Fisch, dumm wie ein Bock, blind wie ein Maulwurf, still wie eine Maus

Welche Tiere sind im Text?

.....
.....
.....

Übung 2: Schreib alle Eigenschaften!

Der Bär ist ...

Die Biene ist ...

.....
.....
.....
.....

Übung 3:

Znáš, co se říká v Čechách? Vymysli podle vzoru české frazémy a porovnej je s německými. Liší se nějak?

Nápověda: Spoj přídavná jména s podstatnými a vzniknou ti vhodné frazémy.

falešný	kotě
zmoklá	Honza
silný	rybička
zdravý	medvěd
studený	slepice
hloupý	kočka
slepý	psí čumák

Zapiš přísloví a porovnej:

falešný jako kočka – falsch wie eine Katze (stejně)

Übung 4:

Doplň do jednoduchých rozhovorů správné frazémy.

1. Warum ist Peter nicht da? Ist er noch krank? Nein, er ist schon _____ im Wasser.
2. Was suchst du? Ich suche meine Brille? Wo war sie? Im Wohnzimmer. Ist sie dort? Nein! Ohne Brille bin ich _____.
3. Es regnet. Wo ist Paula? Ist sie noch draußen? Ja. Sie steht vor der Tür. Sie ist _____.
4. Mama trägt eine Tasche. Die Tasche ist schwer. Ihr Sohn sieht sie und sagt: Mama, ich helfe dir. Gib mir die Tasche. Ich nehme das, ich bin _____.

5. Wer ist schon fertig? Ich bin fertig. Ich habe alles geschafft. Ich bin

_____.

12.2 Didaktická aktivita č. 2

Didaktická aktivita k tématu: Beim Arzt

Cíl aktivity: Žák umí popsat svůj zdravotní stav a rozumí pokynům lékaře.

Frazémy: Guten Tag!, wie geht's, Aa machen, danke schön, nichts zu danken (nicht zu danken), gute Besserung, Auf Wiedersehen!

Pomůcky: pracovní list s dialogem

Popis aktivity:

Učitel přečte rozhovor a žáci si daný rozhovor odříkávají polohlasem spolu s učitelem. Následně jsou vybráni dva žáci, kteří přečtou nahlas celý rozhovor před třídou. Učitel se ptá na otázky: Was tut Frau Schläger weh? Hat sie Fieber? Hat sie Bauchschmerzen? Učitel díky otázkám zjistí, zda žáci rozhovoru porozuměli. Následně se žáci snaží v dialogu vyhledat frazémy. Kontrola je po ukončení práce všech provedena v rámci třídy. Žáci jsou rozděleni do dvojic a snaží se rozhovor naučit a přednést před ostatními. Věty v dialogu mohou měnit, ale frazémy musí být zachovány.

Arbeitsblatt – Beim Arzt

Übung 1: Lies den Dialog! Findest du fünf Phraseologismen?

Arzt: Guten Tag, Frau Schläger!

Patientin: Guten Tag, Herr Mayer!

Arzt: Wie geht's es Ihnen?

Patientin: Mir geht's nicht gut. Ich habe Halsschmerzen.

Arzt: Machen Sie bitte Aa! Haben sie auch Fieber oder Kopfschmerzen?

Patientin: Ja, ich habe auch Fieber.

Arzt: Ich schreibe Ihnen ein Rezept. Sie müssen im Bett bleiben und Tee trinken.

Patientin: Danke schön.

Arzt: Nichts zu danken. Gute Besserung!

Patientin: Auf Wiedersehen!

Arzt: Auf Wiedersehen!

.....

Lösung:

Arzt: **Guten Tag**, Frau Schläger!

Patientin: **Guten Tag**, Herr Mayer!

Arzt: **Wie geht's** es Ihnen?

Patientin: Mir geht's nicht gut. Ich habe Halsschmerzen.

Arzt: **Machen** Sie bitte **Aa**! Haben sie auch Fieber oder Kopfschemrzen?

Patientin: Ja, ich habe auch Fieber.

Arzt: Ich schreibe Ihnen ein Rezept. Sie müssen im Bett bleiben und Tee trinken.

Patientin: **Danke schön**.

Arzt: **Nichts zu danken**. **Gute Besserung!**

Patientin: **Auf Wiedersehen!**

Arzt: **Auf Wiedersehen!**

Was bedeutet Aa machen? Zeigt mir! Bei welchem Arzt muss du Aa machen?

Übung 2: Spielt den Dialog zu zweit! Wer ist der Arzt? Wer ist der Patient?

12.3 Didaktická aktivita č. 3

Didaktická aktivita k tématu: Grüße

Cíl aktivity: Žák umí pozdravit kamaráda nebo dospělého člověka a rozloučit se s ním vhodnými pozdravy.

Pomůcky: kartičky s pozdravy, předměty pro ztvárnění rolí (autíčko, míč, učebnice, zástěra, šátek, noviny, šroubovák, pokladnička, injekce...)

Frazémy: Guten Morgen!, Guten Tag!, Bis bald!, Bis dann!, Bis gleich!, Auf Wiedersehen!

Popis aktivity:

V prvním cvičení žáci dostanou kartičky s pozdravy. Vzájemně si je přečtou a vyberou pozdravy, které se používají při vítání s kamarádem a které se používají při loučení. Ve druhém cvičení se žáci naučí používat vhodné pozdravy při představování jednotlivých osob při jednoduché hře. Žáci si budou hrát na členy rodiny, na doktora, učitele a na prodavačku a ostatní žáci se s nimi budou seznamovat vhodnými pozdravy.

Arbeitsblatt – Grüße

Übung 1:

1. Jaký pozdrav můžeme zvolit, když se vítáme s kamarády?
2. Jaký pozdrav můžeme zvolit, když se loučíme s kamarády?

Übung 2:

Žáci si hrají na členy rodiny, na doktora, učitele a paní prodavačku. Podle rolí jsou žákům rozdány potřebné předměty ke ztvárnění role.

Postavy:

meine Mutter (zástěra), mein Vater (šroubovák), mein Opa (noviny), meine Oma (šátek),
der Arzt (teploměr, bílý plášť), die Lehrerin (učebnice), die Verkäuferin (kasička) – zdravíme
Guten Tag!

mein Bruder (auto), meine Schwester (panenka), mein Freund (míč), meine Freundin (mobil)
– zdravíme Hallo!

Průběh hry:

Začíná učitel a představuje ostatním žákům dané osoby.

Učitel představí matku: „Das ist meine Mutter.“

Žákyně v roli matky odpoví: „Ich bin Alice.“

Ostatní žáci bez role odpoví: „Guten Tag, Frau Alice.“

A takto se opakuje představování všech postav. Šikovní žáci mohou převzít roli učitele a představovat osoby a zároveň si žáci mění role osob.

12.4 Didaktická aktivita č. 4

Didaktická aktivita na téma: Essen – Was isst du zu Abend?

Cíl aktivity: Žáci dokáží vyjádřit, co nejčastěji mají k obědu nebo k večeři.

Žáci se dokáží spolužáka zeptat, co obědvá a večeří.

Pomůcky: rozhovor, tabulky, pracovní list s potravinami (kartičky)

Frazémy: zu Mittag essen, zu Abend essen

Popis aktivity:

V prvním cvičení si žáci zopakují potraviny a pokrmy při rozdělování do dvou skupin. Druhé cvičení je zaměřené na poslech. Žáci poslouchají reportéra, který vyzpovídá kolemjdoucí na ulici, co vlastně nejčastěji obědvají a co večeří. Při poslechu se soustředí na to, co oslovení jedinci večeří. Ve třetím cvičení si zkusí sami žáci zahrát na reportéra a ptají se svých spolužáků, co nejčastěji obědvají a večeří. Získané informace zapisují do tabulky a soutěží mezi sebou, kdo osloví více spolužáků. Ze získaných dat mohou vytvořit statistiku třídy. Ve čtvrtém cvičení žáci sestaví menu na tři dny z nejoblíbenějších pokrmů skupiny pro kamaráda, který přijede na návštěvu z Německa.

Arbeitsblatt – Was isst du zu Mittag/ zu Abend?

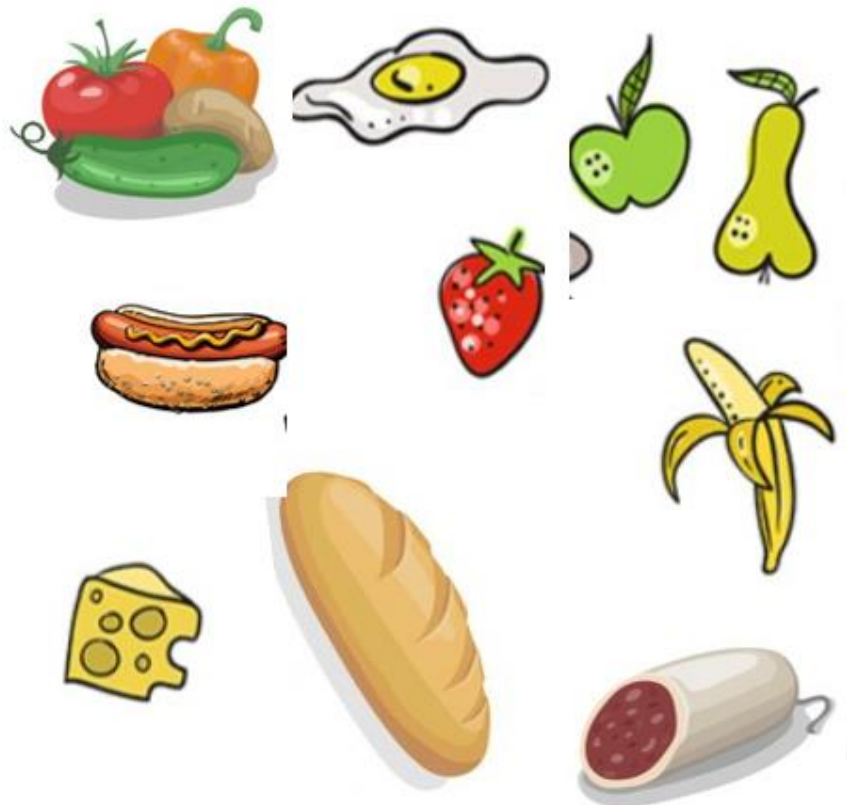
Übung 1:

Teilt Lebensmittel und Speisen in zwei Gruppen!

Was esse ich normalerweise zu Mittag?

Was Gesundes esse ich zu Abend?

(Obrázky staženy z webové stránky – Google obrázky.)

Übung 2:

Hör den Text! Was essen die Leute zu Abend?

Moderator: „Hallo, Leute! Das Thema unserer Sendung ist, was die Deutschen eigentlich essen. Unser Reporter Thomas Schneider fragt Leute auf der Straße, was sie zu Mittag oder zu Abend essen. Mal hören, wie diese Leute antworten.“

Interview 1

Reporter: Hallo, du!

Junge: Wer? Ich?

Reporter: Ja, du. Ich bin Reporter Thomas Schneider und mach‘ eine Reportage – Was die Deutschen eigentlich essen. Was isst du zu Mittag oder zu Abend?

Junge: Was ich esse? Also, das ist so: Zu Mittag esse ich meistens Hamburger mit Pommes oder Pizza. Was ich hasse? Ich hasse Salat. Salat esse ich nie.

Reporter: Was isst du zu Abend? Isst du zu Hause?

Junge: Ja, ich esse zu Hause. Zu Abend esse ich meistens nur Obst oder Gemüse.

Reporter: Danke für das Interview.

Junge: Tschüs!

Interview 2

Reporter: Hallo! Ich bin Reporter Thomas Schneider und mach' eine Reportage – Was die Deutschen eigentlich essen. Was isst du zu Mittag oder zu Abend?

Mädchen: Hallo! Ich habe aber nicht viel Zeit.

Reporter: Dann schnell. Was isst du zu Mittag?

Mädchen: Zu Mittag esse ich meistens in der Betriebskantine. Dann nehme ich Fisch mit Reis oder ich esse nur Salat zu Mittag. Salat ist ja so gesund.

Reporter: Und was isst du zu Abend?

Mädchen: Zu Abend esse ich zu Hause. Ich koche gern und ich esse ein Omelett mit Schinken und Käse oder ich nehme eine Bratwurst oder eine Suppe.

Reporter: Danke für das Interview.

Mädchen: Danke auch. Tschüs!

Frage: Was essen Jungen und Mädchen zu Abend?

Übung 3:

Gespräch – Was isst du zu Mittag? Was isst du zu Abend?

Frag bitte deinen Partner!

Žáci si zahrají na reportéra a v časovém limitu se budou snažit vyzpovídat co nejvíce spolužáků a jejich odpovědi zapíšou do tabulky. Ten, kdo bude mít nejvíce zapsaných odpovědí, ten vyhrál. Budou se navzájem ptát, co jí k obědu a co jí k večeři.

Name	Mittagessen	Abendessen
Michael		
Clara		
Julia		

(Tabulka k vytištění.)

Odpovědi si žáci mohou zapsat na tabuli a statisticky zjistí, co nejčastěji jako třída obědvají a co večeří. Mohou se tím inspirovat při sestavování jídelníčku na vícedenní školní výlet nebo na lyžařský výcvik.

Übung 4:

In den Gruppen

Euer Freund aus Deutschland kommt zu euch zu Besuch. Was bereitet ihr zum Essen vor?

Stellt ein 3-Tage-Menü aus euren Lieblingsspeisen zusammen!

Was esst ihr am liebsten zu Mittag?

Was esst ihr am liebsten zu Abend?

Wann esst ihr zu Mittag?

Wann esst ihr zu Abend?

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala frazeologií, germanismy, přejímáním slov z cizího jazyka a slovní zásobou mládeže. Prostudovala jsem historii, vývoj a principy frazeologie a idiomatiky. Za cíl si práce kladla především zmapování výskytu frazémů s germanismy v našem současném jazyce. Cíle bylo dosaženo díky vyhledávání frazémů ve *Slovníku české frazeologie a idiomatiky-výrazy slovesné* od F. Čermáka a četnost použití frazémů s germanismem v českém jazyce byla zjišťována v Českém národním korpusu. Zjistila jsem, jaké typy frazémů existují, jaké znaky a funkce frazémy mají a jak můžeme frazémy klasifikovat. Vyhledala jsem právě ty germanismy, které jsou součástí českých frazémů a které se nejčastěji používají v mluveném i psaném projevu. Zabývala jsem se postupným přejímáním slov z cizího jazyka a názorně jsem na příkladech nastínila pravopisné a výslovnostní změny u přejatých slov. Při zařazování slov z německého jazyka do jazyka českého docházelo ke změně označení délky, ke změně zdvojených souhlásek na jednoduché, ke změně souhlásky z na souhlásku c a ke změně dvojhlásky ei na české aj. Tyto hláskové změny jsem ve své práci podrobně popsala. Slovní zásoba je vždy ovlivňována přejímáním slov z cizích jazyků. Díky historickým okolnostem bylo v dřívější době přejímání germanismů do naší mateřštiny častější. V současné době se tento trend již vytrácí. Všichni si uvědomujeme současný dominantní vliv anglického jazyka. V neposlední řadě jsem se v teoretické části zmínila o výuce frazémů v mateřském a cizím jazyce.

V praktické části jsem se zaměřila na hlavní cíl práce, tedy na znalost frazémů s germanismy u žáků základních a u studentů středních a vysokých škol. Žáci a studenti byli záměrně vybráni z rozdílných typů škol a z rozdílných nářečních oblastí. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 32 žáků ze ZŠ v Nové Bystrici, 18 žáků ze ZŠ v Českých Budějovicích, 16 žáků ze ZŠ v Praze, 18 studentů ze SŠ v Jindřichově Hradci, 27 studentů ze SŠ v Českých Budějovicích, 35 studentů ze SŠ v Praze, 50 studentů z VŠ v Českých Budějovicích a 50 studentů z VŠ v Praze.

Ve *Slovníku české frazeologie a idiomatiky-výrazy slovesné* jsem vyhledala 64 frazémů s germanismem a jejich význam. Tyto frazémy jsem následně vkládala do Českého národního korpusu, který určuje četnost výskytu v psaném a mluveném současném jazyce. Dle vyhledaných dat jsem tedy vybrala dvacet nejčastěji používaných frazémů s germanismem a tyto frazémy jsem zařadila do dotazníku.

V dotazníku měli žáci a studenti vyplnit správný význam daného frazému s germanismem. Byly jim nabídnuty tři možnosti, z nichž byla pouze jedna správná.

Vedle frazému s významy byla respondentům zadána i druhá otázka, ve které jsem se zajímala, zda žáci nebo studenti daný výraz znají a užívají ho aktivně nebo ho znají pasivně či ho vůbec neznají. Z tohoto sloupce jsem při vyhodnocování zjišťovala, zda daný frazém patří do jejich aktivní slovní zásoby, do jejich pasivní slovní zásoby nebo zda tedy daný frazém vůbec neznají. Výsledky jsou v práci sumarizovány do přehledných tabulek a grafů.

Před sestavením dotazníku jsem si položila hlavní výzkumnou otázku: Je znalost frazému s germanismem podmíněna místem bydliště a vzdáleností navštěvované školy od německy mluvících zemí? Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že znalost frazémů s germanismem je do určité míry podmíněna i vzdáleností místa bydliště od hranic. Nejlepších výsledků, tedy nejvyššího zařazení frazémů do aktivní slovní zásoby u 13 frazémů z dvaceti, dosáhli studenti z Jindřichova Hradce, tedy studenti školy, která leží 17 km od hranic s Rakouskem. Ze základních škol si nejlépe vedli žáci z Nové Bystřice a mezi vysokými školami větší znalosti prokázali studenti z Jihočeské univerzity. Zde vidíme, že se vždy jedná o školy, které se nacházejí v blízkosti hranic s německy mluvícími obyvateli. Žáci ze základních škol, studenti ze středních škol a vysokých škol shodně uvedli, že za nejčastěji používané považují tyto frazémy: *dělat randál*, *hodit si šlofika*, *mít fojfr* a *být machr*. Nejméně do slovní zásoby řadí žáci a studenti výrazy: *dělat s něčím štráchy*, *mít glanc*, *být fachman* a *být nýmand*.

Položila jsem si i druhou, vedlejší výzkumnou otázku: Do jaké míry žáci a studenti znají vybrané frazémy s germanismem? Domnívala jsem se, že žáci a studenti vybraným frazémům lépe porozumí a dokáží téměř stoprocentně určit u všech frazémů správný ekvivalent. Studenti z Gymnázia Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci, tedy studenti, kteří nejvíce frazému zařadili do aktivní slovní zásoby, dokázali určit správný význam (100 %) pouze u 8 frazémů z dvaceti zadaných a studenti z Jihočeské univerzity pouze u 4 frazémů. Toto zjištění dokazuje, že německý jazyk se do určité míry vytrácí z naší slovní zásoby a jeho velkou roli přebírá jazyk anglický, který v současné době ovlivňuje slovní zásobu zvláště mladé generace.

Do diplomové práce jsem za vyhodnocení dotazníku připojila nástin didaktických aktivit pro práci s frazémy do hodin německého jazyka. Popsala jsem metodicky, jak frazémy zakomponovat do reálných komunikačních situací a vytvořila jsem náměty do výuky na témata: *Jaký jsem? (Wie ich bin?)*, *U lékaře (Beim Arzt)*, *Pozdravy (Grüße)* a *Jídlo (Essen)*. Podle mého názoru by práce s frazémy měla být součástí hodin německého, ale i českého jazyka. Žáci často dané frazémy neumí v textu vyhledat a následně neumí určit jejich správný význam, což je pro zařazení do komunikace klíčové. Díky frazémům si žáci a studenti obohacují slovní zásobu a kultivují si své komunikační dovednosti.

Résumé

In meiner Diplomarbeit beschäftigte ich mich mit der Phraseologie, mit Germanismen, mit den Wörtern aus einer Fremdsprache und mit dem Wortschatz. Ich habe mich mit der Geschichte, der Entwicklung und den Prinzipien der Phraseologie befasst. Das Ziel der Arbeit war, das Vorkommen von Phraseologismen mit einem Germanismus als einer phraseologischen Komponente in unserer heutigen Sprache zu ermitteln und die Kenntnis und Verwendung in verschiedenen Altersgruppen festzustellen. Das Ziel wurde im ersten Schritt durch eine Exzerption im *Slovník české frazeologie a idiomatiky - výrazy slovesné* von F. Čermák erreicht und die Häufigkeit der Verwendung von Redewendungen mit einem Germanismus in tschechischer Sprache im Tschechischen Nationalkorpus bestimmt. Mit einem Fragebogen wurden die Kenntnis und die Verwendung eines Teils dieser Phraseologismen im zweiten Schritt festgestellt. Ich fand heraus, welche Arten von Phraseologismen es gibt, welche Merkmale und Funktionen die Phraseologismen haben und wie man Phraseologismen klassifiziert. Ich habe gezielt nach solchen Germanismen gesucht, die einen Teil der tschechischen Phraseologismen bilden und die sehr häufig im mündlichen und im schriftlichen Ausdruck verwendet werden. Ich habe mich mit der schrittweisen Übernahme von Wörtern aus einer Fremdsprache befasst und anhand von Beispielen die Rechtschreib- und Ausspracheveränderungen der übernommenen Wörter klar nachgezeichnet. Bei der Übernahme von Wörtern aus der deutschen Sprache in die tschechische Sprache wurde die Längenbezeichnung verändert, die Doppelkonsonanten wurden in die einfachen Konsonanten verändert, der Konsonant *z* wurde in den Konsonanten *c* verändert und der Diphthong *ei* wurde in das tschechische *aj* verändert. Ich habe diese phonetischen Veränderungen ausführlich in meiner Arbeit beschrieben. Der Wortschatz wird immer durch die Übernahme von Wörtern aus den Fremdsprachen beeinflusst. Aufgrund historischer Umstände gab es Übernahmen von Germanismen in unsere Muttersprache in der Vergangenheit ganz häufig. Heute ist dieser Trend rückläufig. Jeder ist sich des derzeit vorherrschenden Einflusses der englischen Sprache bewusst. Zu guter Letzt befasste ich mich im theoretischen Teil mit dem Vermitteln von Phraseologismen in der Muttersprache und in einer Fremdsprache im Unterricht.

Im praktischen Teil konzentrierte ich mich auf das Wissen über Phraseologismen bei Schülern und Studenten. Schüler und Studenten wurden bewusst aus verschiedenen Schultypen und aus verschiedenen Dialektgebieten ausgewählt. An der Befragung mit Hilfe eines Fragebogens beteiligten sich 32 Schüler aus einer Grundschule in Neu Bystritz,

18 Schüler aus einer Grundschule in Budweis, 16 Schüler aus einer Grundschule in Prag, 18 Schüler aus einem Gymnasium in Neuhaus, 27 Schüler aus einem Gymnasium in Budweis, 35 Schüler aus einer Mittelschule in Prag, 50 Studenten aus der Universität in Budweis und 50 Studenten aus einer Hochschule in Prag.

Im Wörterbuch der tschechischen Phraseologie *Slovník české frazeologie a idiomatiky - výrazy slovesné* habe ich 64 Phraseologismen mit einem Germanismus und ihrer Bedeutung nachgeschlagen. Ich habe diese Phraseologismen dann in den tschechischen Nationalkorpus eingefügt, der die Häufigkeit des Auftretens in geschriebener und gesprochener zeitgenössischer Sprache bestimmt. Nach den so ermittelten Daten habe ich schließlich die zwanzig am häufigsten verwendeten Phraseologismen mit einem Germanismus ausgewählt und diese Phraseologismen in den Fragebogen aufgenommen.

Im Fragebogen mussten die Schüler die korrekte Bedeutung des Ausdrucks mit einem Germanismus ankreuzen. Ihnen wurden drei Optionen angeboten, von denen nur eine richtig war. Daneben wurde den Befragten auch eine zweite Frage gestellt, die darauf abzielte, ob Schüler oder Studenten den Begriff kennen und aktiv oder passiv verwenden oder ob sie ihn überhaupt nicht kennen. In dieser Spalte habe ich herausgefunden, ob die angegebene Phrase zu ihrem aktiven Wortschatz, zu ihrem passiven Wortschatz gehört oder ob sie die angegebene Phrase überhaupt nicht kennen. Die Ergebnisse sind in übersichtlichen Tabellen und Grafiken zusammengefasst.

Bevor ich den Fragebogen zusammenstellte, stellte ich mir die Hauptforschungsfrage: Sind die Kenntnisse von Phraseologismen mit einem Germanismus vom Wohnort und der Entfernung der besuchten Schule von dem deutschsprachigen Raum abhängig? Die Ergebnisse der Fragebogenumfrage zeigten, dass dies zu einem gewissen Grad der Fall ist. Die besten Ergebnisse, d.h. die höchste Einstufung von Phraseologismen im aktiven Wortschatz bei 13 von zwanzig Phraseologismen, erreichten Schüler aus Neuhaus aus einem Gymnasium, das 17 km von der Grenze zu Österreich entfernt liegt. Von den Grundschulen zeigten die besten Kenntnisse die Schüler aus Neu Bystritz und die Studierenden an der Südböhmischen Universität in Budweis wiesen ein größeres Wissen auf als Studierende an anderen Hochschulen. Hier sehen wir, dass es sich immer um Schulen handelt, die sich in der Nähe der Grenze zur deutschsprachigen Bevölkerung befinden.

Die Schüler aus den Grund- und Mittelschulen und Studenten aus den Hochschulen gaben an, dass sie die folgenden Phraseme am häufigsten verwenden: *dělat randál*

[wörtl.: *Randale machen*], *hodit si šlofika* [wörtl.: *ein Schläfchen machen*], *mít fofr a být machr*. Am wenigsten geläufig hingegen sind ihnen folgende Ausdrücke: *dělat s něčím štráchy*, *mít glanz* [wörtl.: *Glanz haben*], *být fachman* [wörtl.: *ein (kompetenter) Fachmann sein*] a *být nýmand* [wörtl.: *niemand sein*].

Ich stellte mir auch eine zweite sekundäre Forschungsfrage: Inwieweit kennen Schüler und Studenten ausgewählte Phraseologismen mit einem Germanismus? Ich dachte, dass Schüler und Studenten die ausgewählten Phraseologismen besser verstehen und die richtige Bedeutung für alle Phraseologismen fast korrekt bestimmen. Die Schüler des Vítězslav Novák-Gymnasiums in Neuhaus, d.h. die Studenten, die den größten Teil der Phraseologismen in den aktiven Wortschatz aufnehmen, kannten die richtige Bedeutung (100 %) nur bei 8 von 20 vorgegebenen Phraseologismen und die Studierenden der Südböhmischen Universität in Budweis nur bei 4 Phraseologismen. Dieser Befund zeigt, dass die deutsche Sprache teilweise aus unserem Wortschatz verschwindet und die vorrangige Rolle von der englischen Sprache übernommen wird, die derzeit insbesondere den Wortschatz der jungen Generation beeinflusst.

Neben der Auswertung des Fragebogens habe ich in der Diplomarbeit einen Überblick über didaktische Aktivitäten zur Arbeit mit Phraseologismen im Deutschunterricht gegeben. Ich habe methodisch beschrieben, wie man Phraseologismen in reale Kommunikationssituationen einbezieht, und Ideen für den Unterricht zu folgenden Themen entwickelt: *Wie bin ich? (Jaký jsem?)*, *Beim Arzt (U lékaře)*, *Grüße (Pozdravy)* und *Essen (Jídlo)*. Meiner Meinung nach sollte die Arbeit mit Phraseologismen sowohl Teil des Deutsch- als auch des Tschechischunterrichts sein. Die Schüler können die angegebenen Phraseologismen oft nicht im Text finden und können anschließend ihre korrekte Bedeutung nicht bestimmen, was für die Benutzung in der Kommunikation von entscheidender Bedeutung ist. Mit den Phraseologismen bereichern Schüler und Studenten ihren Wortschatz und fördern ihre Kommunikationsfähigkeiten.

Seznam literatury

Bibliografie

BOGOCZOVÁ, Irena. *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-649-9.

BRABCOVÁ, Radoslava. *Čeština našich dní: [učebnice pro výuku v 6.-9. ročníku základní školy a v nižších ročnících víceletého gymnázia]*. Úvaly: Jinan, 1996. ISBN 80-238-0563-0.

BURGER, Harald. *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt, 1998. ISBN 3-503-04916-9.

ČECHOVÁ, Marie. *Řeč o řeči*. Praha: Academia, 2012. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-2069-7.

ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Didaktika češtiny: vysokoškolská učebnice pro studenty studijního oboru 76-12-8 Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů na filozofických a pedagogických fakultách*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice pro vysoké školy, 1989 (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-22439-3.

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0.

DZIKOVÁ, Hana, ed. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0404-4.

FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchgesehene und ergänzte Auflage. Tübingen: Niemeyer, 1997. ISBN 3-484-73032-3.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice pro vysoké školy, 1986 (Státní pedagogické nakladatelství).

HLAVSA, Zdeněk. *Pravidla českého pravopisu: školní vydání včetně Dodatku*. Praha: Fortuna, 2011. ISBN 80-7168-679-4.

HÖFLEROVÁ, Eva, ed. *Jazykové a literární vzdělávání žáků, učitelů a vychovatelů - teorie a současná praxe*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-361-7.

CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2274-5.

JELÍNEK, Jaroslav a Vlastimil STYBLÍK. *Čtení o českém jazyku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Horizont (SPN), 1971.

KUCHAŘ, Jaroslav a Karel HAUSENBLAS, ed. *Čeština za školou*. 2. vyd. Praha: Panorama. Pyramida (Orbis), 1979.

TROST, Pavel. *Studie o jazycích a literatuře*. Praha: Torst, 1995. ISBN 8085639505.

ZAORÁLEK, Jaroslav. *Lidová rčení*. 4. vyd. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0824-1.

Časopisy

KÜHN, Peter: *Redewendungen nur im Kontext! Kritische Anmerkungen zu Redewendungen in Lehrwerken*. In: Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts. Hrsg. vom Vorstand des Goethe-Instituts, München, Heft 15, Redewendungen und Sprichwörter, 2/1996, ohne Angabe des Jahrgangs.

Slovníky

BEČKA, Josef Václav. *Slovník synonym a frazeologismů*. 3., upr. a dopl. vyd. Praha: Novinář, 1994. Knihovnička Novináře.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky – výrazy slovesné*. Voznice: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-215-8.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky – výrazy neslovesné*. Voznice: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-217-2.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky – přirovnání*. Voznice: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-216-5.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky – výrazy větné*. Voznice: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-219-6.

HEŘMAN, Karel, Markéta BLAŽEJOVÁ a Helge GOLDHAHN. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen A-L: Německo-český slovník frazeologismů a ustálených spojení A-N*. V Praze: C.H. Beck. Beckovy odborné slovníky, 2010. ISBN 978-80-7400-175-8.

HEŘMAN, Karel, Markéta BLAŽEJOVÁ a Helge GOLDHAHN. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen M-Z: Německo-český slovník frazeologismů a ustálených spojení M-Z*. V Praze: C.H. Beck. Beckovy odborné slovníky, 2010. ISBN 978-80-7400-175-8.

HOLUB, Josef a Stanislav LYER. *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 3. vydání. Praha: Academia, 1971.

MEJSTRÍK, Vladimír, ed. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 3., opr. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1080-7.

Regeln und Wörterbuch der deutschen Aussprache und Rechtschreibung: Pravidla a slovník německé výslovnosti a německého pravopisu. V Praze: Školní nakladatelství, 1943.

SIEBENSCHNEIN, Hugo. *Velký česko-německý slovník A-O*. Voznice: Leda, 2006. ISBN 80-7335-012-2.

SIEBENSCHEN, Hugo. *Velký česko-německý slovník P-Ž*. Voznice: Leda, 2006. ISBN 80-7335-012-2.

SIEBENSCHEN, Hugo. *Velký německo-český slovník A-L*. Voznice: Leda, 2006. ISBN 80-7335-012-2.

SIEBENSCHEN, Hugo. *Velký německo-český slovník M-Z*. Voznice: Leda, 2006. ISBN 80-7335-012-2.

Slovník českých synonym a antonym. V Brně: Lingea, 2007. ISBN 978-80-87062-09-8.

Elektronické zdroje

URL 1: ČERMÁK, František. (2017): *Frazeografie*. [online] V: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny: © 2012-2020 URL: <https://www.czechency.org/slovník/FRAZEOGRAFIE> (poslední přístup: 16. 3. 2021)

URL 2: FÖLDEŠIOVÁ, Denisa. (2014): *Frazeologie*. [online] V: Encyklopedie lingvistiky, ed. Kateřina Prokopová. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. URL: <http://encyklopedieoltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Frazeologie.html> (poslední přístup 27.3.2021)

URL 3: MITTER, Patrik. *Lexikologie českého jazyka*. [online] Studijní opora Katedry bohemistiky. Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. URL: <https://docplayer.cz/2598961-Lexikologie-ceskeho-jazyka.html> (poslední přístup: 16.3.2021)

URL 4: NEWERKLA, Stephan Michael (2017): *GERMANISMY V ČESKÉM LEXIKU*. [online] In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny: © 2012-2020 URL: [https://www.czechency.org/slovník/GERMANISMY V ČESKÉM LEXIKU](https://www.czechency.org/slovník/GERMANISMY_V_ČESKÉM_LEXIKU) (poslední přístup: 6. 4. 2021)

URL 5: Obrázek č. 1: *Mapa nářečních oblastí ČR*. [online] V: Martina Waclawičová. WIKI Český národní korpus. Schola2010.: URL: https://wiki.korpus.cz/lib/exe/fetch.php/cnk:mapa_narecnich_oblasti-velka.jpg. (poslední přístup: 15.4.2021)

Dotazník k diplomové práci

Jsem studentkou českého jazyka a německého jazyka se zaměřením na vzdělávání. Studuji na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala germanismy ve frazeologismech. Budu zkoumat povědomí o těchto frazémích. Sběr dat je pro mě důležitý, a tak Vás prosím o pravdivé odpovědi.

Na začátku dotazníku Vás prosím o vyplnění několika demografických otázek.

Dotazník je **zcela anonymní**.

Vhodné odpovědi v celém dotazníku, prosím, vždy zakroužkujte.

Děkuji Vám za Váš čas.

1. Jsem: muž   žena
2. Můj věk:
3. Nyní navštěvuji:
  - a. základní školu
  - b. střední školu
  - c. vysokou školu

Zakroužkujte správnou odpověď.

(Vysvětlivka: * znám a užívám aktivně – daný výraz použiji při komunikaci)

*znám pasivně – vím, co daný výraz znamená, ale nikdy bych ho nepoužil při komunikaci)

1. být kaput	Tento výraz:
a. být živý	* znám a užívám aktivně
b. být vysílený	* znám pasivně
c. být s někým rozhádaný	* neznám
2. být (z něčeho/někoho) paf	Tento výraz:
a. být ohromený	* znám a užívám aktivně
b. být smutný	* znám pasivně
c. být nervózní	* neznám
3. být fachman	Tento výraz:
a. být starosta	* znám a užívám aktivně
b. být zloděj	* znám pasivně
c. být odborník	* neznám

4. mít fořr
a. mít spēch
b. mít zpoždění
c. mít klidné tempo
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
5. mít glanc
a. být elegantní
b. mít nevkusné oblečení
c. být neutrálně oblečený
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
6. mít/znát (na něco) grif
a. mít špatnou myšlenku
b. znát nazpaměť všechny výjimky
c. umět si poradit
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
7. pustit si pusu na špacír
a. nikomu nic neřít
b. procházet se s přáteli
c. mluvit bez zábran
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
8. být na něco machr
a. být úspěšným odborníkem
b. být průměrný zaměstnanec
c. být nejhorší ve svém oboru
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
9. mít šajn
a. vyzařovat něčím
b. vědět něco o něčem
c. mít sen o světlu
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
10. mít recht
a. mít odpor k někomu
b. mít pravdu
c. mít vztek na někoho
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
11. dát si/hodit si šloříka
a. trochu si pospat
b. dát si panáka
c. být nemocný
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
12. být samý špás
a. být neohrabaný
b. být bohatý
c. být vtipný
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně
* neznám
13. dělat s něčím/někým štráchy
a. někoho přemlouvát
b. zdráhat se
- Tento výraz:
* znám a užívám aktivně
* znám pasivně

- c. dělat pro všechny jenom to dobré * neznám
14. mít s někým techtle mechtle
a. mít s někým milostný poměr * znám a užívám aktivně
b. mít s někým nekalé úmysly * znám pasivně
c. dělat si z někoho legraci * neznám
15. být v trapu
a. být na střelnici * znám a užívám aktivně
b. ztratit se * znám pasivně
c. být přítomen * neznám
16. mít něco/někoho v merku
a. nezajímat se o něco * znám a užívám aktivně
b. být na někoho naštvaný * znám pasivně
c. věnovat něčemu pozornost * neznám
17. mít na někoho pífku
a. být na někoho rozzlobený * znám a užívám aktivně
b. mít připravenou pistoli u sebe * znám pasivně
c. být nadšený z někoho * neznám
18. být nýmand
a. být nejlepší * znám a užívám aktivně
b. být nadšený * znám pasivně
c. být bezvýznamný * neznám
19. dělat randál
a. dělat pořádek * znám a užívám aktivně
b. dělat hluk * znám pasivně
c. tvořit výrobek * neznám
20. dát něco do pucu
a. někoho pomlouvat * znám a užívám aktivně
b. dát něco na špatné místo * znám pasivně
c. uvést do pořádku * neznám

Děkuji za Váš čas.

Gabriela Dvořáková